

Mistenktes/tiltaltes rett til dokumentinnsyn i straffesaker

Kandidatnummer: 604

Leveringsfrist: 25.4.07

Til sammen 17959 ord

23.11.2007

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Rettskilder	2
1.3	Videre fremstilling	3
1.4	Avgrensing av oppgaven	3
<u>2</u>	<u>GRUNNLEGGENDE HENSYN</u>	<u>4</u>
<u>3</u>	<u>BEGREPET "SAKENS DOKUMENTER"</u>	<u>6</u>
3.1	Hva er innsyn?	6
3.2	Hva er "saken" og når kan etterforskning iverksettes?	6
3.2.1	Grensen mot andre politioppgaver og andre sakstyper	8
3.2.2	Er det formelle etterforskningsbegrepet avgjørende for om opplysningene inngår i "saken"?	9
3.2.3	Saker med flere mistenkte	10
3.3	Hva er "dokument"?	11
3.3.1	Interne dokumenter	12
<u>4</u>	<u>KOBLINGEN MELLOM "SAKENS DOKUMENTER" OG STRAFFEPROSESSLOVEN § 292</u>	<u>14</u>
4.1	Historikk	14
4.1.1	Unntak for inngangsinformasjon	14
4.1.2	Unntak om kommunikasjonskontroll	16
4.2	Uklar rettstilstand	17
4.3	Harmonisering og konklusjoner	22
		I

4.3.1	Særskilte reservasjoner om kommunikasjonskontroll på etterforsningsstadiet	23
4.3.2	Særskilt om saker med berøringspunkter	24
5	<u>ETTERFORSKINGSSTADIET</u>	26
5.1	Generelt om innsyn på etterforsningsstadiet	26
5.1.1	Hvem har innsynsrett?	26
5.2	Hovedregelen er innsyn	27
5.2.1	Innsynsrett etter EMK	28
5.3	Unntak fra innsynsrett ved utenrettslig etterforskning	29
5.3.1	Bevisforspillelsesfare	29
5.3.2	Fare eller skade for tredjemann	32
5.3.3	Opplysninger fra kommunikasjonskontroll	32
5.4	Utvidet innsynsrett ved rettslig etterforskning	33
5.4.1	Unntak fra utvidet innsynsrett	36
6	<u>TILTALESTADIET OG DOMSSTADIET</u>	38
6.1	Hva er tiltalestadiet og domsstadiet?	38
6.2	Hvilket regelsett gjelder på tiltalestadiet?	38
6.3	Domsstadiet	40
6.3.1	Utgangspunktet er full innsynsrett	40
6.3.2	Hindret innsyn som saksbehandlingsfeil	41
7	<u>FELLES UNNTAK FRA DOKUMENTINNSYN PÅ ETTERFORSKINGSSTADIET OG TILTALESTADIET / DOMSSTADIET</u>	43
7.1	Anonyme vitner	43
7.2	Flere mistenkte / tiltalte	44
7.3	Unntak etter straffeprosessloven § 242a	44

8	<u>NÆRMERE OM § 242A</u>	46
8.1	Bakgrunnen for bestemmelsen	46
8.2	Kort om forholdet mellom §§ 242a, 242 og 264	46
8.3	Begjæringen	47
8.4	Hvem kan nektes innsyn?	48
8.5	Kumulative vilkår for unntak	49
8.5.1	Opplysninger som ikke er bevis	49
8.5.2	Strengt nødvendig	50
8.5.3	Ikke vesentlige betenkeligheter	50
8.5.4	Alvorlighetsbegrensning	53
8.6	Alternative unntaksvilkår	53
8.6.1	Liv, helse, frihet	53
8.6.2	Skjult etterforskning i andre saker	55
8.6.3	Forebygging og etterforskning blir vesentlig vanskeliggjort	56
8.6.4	Samarbeid med andre lands myndigheter blir vesentlig vanskeliggjort	57
9	<u>LOVENDRINGSFORSLAGET</u>	58
9.1	Hovedtrekk i forslagene	58
9.1.1	Unnta inngangsinformasjon	58
9.1.2	Unnta nektelsessaken fra "sakens dokumenter"	58
9.1.3	Endring av straffeprosessloven § 52	59
9.2	Vurdering av lovforslaget	59
9.2.1	Følger av endringsforslagene	59
9.2.2	Vektspørsmålet	60
9.2.3	Kontrollhensynet	62
9.2.4	Personvernensynet	65
9.2.5	Forholdet til rettferdig rettergang	65
9.3	Konklusjon	67

<u>10</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>69</u>
<u>11</u>	<u>REGISTRE</u>	<u>71</u>
11.1	Litteraturliste	71
11.2	Artikler	72
11.3	Dokumenter og uttalelser	73
11.4	Høyesterettsavgjørelser – Norsk Retstidende	74
11.5	Avgjørelser fra menneskerettsdomstolen (EMD)	75
11.6	Avgjørelser fra menneskerettighetskommisjonen	75
11.7	Forarbeider	75
11.8	Lover	76
11.9	Forskrifter	78
11.10	Internasjonale Konvensjoner	79
11.11	Instrukser / Rundskriv	79

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for oppgaven er mistenktes og tiltaltes rett til dokumentinnsyn i straffesaker på etterforskningsstadiet, tiltalestadiet og domsstadiet. Hovedregelen er at mistenkte og tiltalte skal gis innsyn i "sakens dokumenter", jf. Lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) §§ 242 og 264. Hovedproblemstillingen er derfor hvilke opplysninger som omfattes av begrepet, samt når en kan gjøre unntak fra hovedregelen og likevel nekte innsyn i opplysninger som er en del av "sakens dokumenter".

Temaet er aktuelt. Hva som er å anse som "sakens dokumenter", samt når vilkårene for unntak fra innsyn er oppfylt, har vært oppe i flere høyesterettsavgjørelser. Sprikende resultat og dissenser har gitt uklar rettstilstand om når mistenkte og forsvareren kan nektes dokumentinnsyn, særlig i forhold til sensitiv inngangsinformasjon. Riksadvokaten har tatt initiativ til å presisere lovteksten om dette, og Justisdepartementet har sendt lovendringsforslaget ut på høring.¹

Myndighetene har plikt til å garantere for borgernes sikkerhet gjennom en effektiv kriminalitetsbekjempelse. Dette taler for å begrense dokumentinnsyn som avslører politiets metoder. På den andre siden er dokumentinnsyn en grunnleggende rettssikkerhetsgaranti for mistenkte som myndighetene har plikt til å ivareta, hvilket taler mot å begrense innsynsretten. Avveiningen av disse kryssende hensyn står sentralt i problemstillingen om mistenktes og tiltaltes rett til dokumentinnsyn.

¹ Høringsbrev av 15.11.2006 fra Justis- og politidepartementet

1.2 Rettskilder

Den primære rettskilden er lovbestemmelser, særlig straffeprosessloven §§ 242, 242a, 264 og 267. Også Forskrift av 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen) inneholder bestemmelser om dokumentinnsyn.

Europarådets konvensjon av 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK) er en sentral rettskilde. Det er utledet en rett til dokumentinnsyn av artikkel 5 om retten til frihet og sikkerhet og artikkel 6 om retten til en rettferdig rettergang². EMK er inkorporert gjennom straffeprosessloven § 4. Etter Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21.05.99 nr. 30 (menneskerettsloven) § 2 gjelder EMK som norsk lov og etter § 3 skal konvensjonsbestemmelsene ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning.

Forarbeidene til straffeprosessloven med endringslover gir i stor grad veiledning om tolking av lovbestemmelsene. Dette gjelder særlig forarbeidene til § 242a, Ot.prp. nr. 24 (2002-2003), da bestemmelsen er så ny at det er lite rettspraksis knyttet til den.

Det foreligger flere høyesterettsavgjørelser i tilknytning til §§ 242 og 264, og disse er sentrale rettskilder ved tolkingen av gjeldende rett. Dommer fra EMD³ er en viktig faktor for å tolke EMK.

Reelle hensyn står sentralt ved avveiningen av de kryssende hensyn som oppstår ved spørsmål om dokumentinnsyn. Reelle hensyn er argumenter for å oppnå en god og betryggende rettstilstand i samsvar med grunnleggende straffeprosessuelle prinsipper.

² Jebens, side 487, Aall side 357-358. Se også Brandstetter mot Østerrike A 211 (1991)

³ Den Europeiske Menneskerettsdomstolen (EMD)

Juridisk teori er benyttet som kilde i den utstrekning de behandler reglene om dokumentinnsyn og reglene etter EMK.

Med mindre annet er angitt, er alle lovhenvisninger til straffeprosessloven.

1.3 Videre fremstilling

I den videre fremstilling redegjøres det først for grunnleggende hensyn som har betydning for retten til dokumentinnsyn. I del 3 og 4 behandles gjenstanden for innsynsrett, som er ”sakens dokumenter”. Dette vilkåret følger av både §§ 242, 264 og 267. Jeg har derfor valgt å skille det ut som et eget tema i stedet for å integrere det i fremstillingen av etterforsningsstadiet og tiltale- og domsstadiet. Selv om en slik disposisjon kan medføre noen gjentakelser, synes jeg en fellesbehandling gir best oversikt over problemstillingen, da stridens kjerne i de fleste sakene om dokumentinnsyn gjelder hvilke opplysninger som inngår i ”sakens dokumenter”. I del 5 redegjøres det for innsynsretten på etterforsningsstadiet, og i del 6 om reglene som gjelder på tiltalestadiet og domsstadiet. Noen unntak fra innsynsrett gjelder på alle stadiene, og disse behandles samlet i del 7.

I del 8 går jeg nærmere inn på vilkårene for å nekte dokumentinnsyn etter § 242a, mens jeg i del 9 går inn på riksadvokatens endringsforslag og drøfter hensiktsmessigheten av dette.

1.4 Avgrensing av oppgaven

Jeg har valgt å ta opp problemstillinger som jeg mener har størst praktisk betydning på bakgrunn av rettspraksis. Jeg avgrenser derfor mot fornærmedes og vergers rett til dokumentinnsyn, hvilke regler som gjelder på fullbyrdsstadiet og oppgjortstadiet, samt vilkår som begrenser retten til dokumentinnsyn av hensyn til rikets sikkerhet. Reglene om anonyme vitner behandles bare kort som et vilkår for å nekte dokumentinnsyn.

2 Grunnleggende hensyn

Kontradiksjonsprinsippet er et grunnleggende rettsikkerhetsprinsipp som bidrar til balanse mellom partene. Det innebærer en rett for siktede til å gjøre seg kjent med anklagene mot ham, samt til å argumentere og føre bevis mot disse.⁴ Prinsippet er ikke kommet eksplisitt til uttrykk i en egen bestemmelse i straffeprosessloven, men ligger forutsetningsvis til grunn for flere av bestemmelsene⁵, bl.a. retten til dokumentinnsyn som følger av §§ 242, 264 og 267, samt straffeprosessloven § 303 om tiltaltes rett til å uttale seg om bevisførselen under hovedforhandlingen. En side ved prinsippet er også at siktede og forsvareren skal få tilstrekkelig tid til å forberede forsvaret før hovedforhandlingen, hvilket innebærer at de må få dokumentinnsyn så tidlig at de har en reell mulighet for dette. Det er blitt hevdet at dokumentinnsyn i praksis er den sentrale kjernen i kontradiksjonsprinsippet.⁶

Hensynet til "*equality of arms*" (likestillingsprinsippet) gjør seg sterkt gjeldende i forhold til dokumentinnsyn. EMD har oppstilt prinsippet som en del av retten til rettferdig rettergang.⁷ Det medfører at partene skal ha mulighet til å føre sin sak uten å stille dårligere enn motparten, slik at saken kan bli avgjort på en objektiv og innsiktsfull måte. Dette forutsetter dokumentinnsyn for mistenkte.⁸ Begrunnelsen er å kompensere for det ressursmessige overtaket politi- og påtalemyndighet har under etterforskingen. En reell mulighet til rettferdig rettergang forutsetter derfor at siktede gis rettigheter for å balansere styrkeforholdet.

Det materielle sannhets prinsipp følger av straffeprosessloven § 294 som sier at retten har ansvar for sakens fulle opplysning. Hensynet bak prinsippet er å oppnå materielt riktige avgjørelser og å hindre uriktige domfellelser. Prinsippet tilsier at adgangen til dokument-

⁴ Andenæs I, side 63

⁵ Jebens, side 326

⁶ Andorsen, side 27

⁷ Møse, side 339

⁸ Høstmælingen, side 194

innsyn skal være så vid som mulig⁹, slik at mistenkte kan kontrollere og eventuelt imøtegå aktoratets påstander. Det er således nær sammenheng med kontradiksjonsprinsippet.

Det er grunnleggende nødvendig at befolkningen har *tillit* til at rettergangsprosessen ivaretar rettsikkerheten på en *betryggende* måte. Dette hensynet taler for dokumentinnsyn, men må balanseres mot fornærmedes og samfunnets forventning om oppklaring av kriminalitet. Kravene til en god prosessordning er videre at den skal være *hensynsfull* overfor partene, men samtidig *hurtig* og *billig*¹⁰. Dette innebærer nødvendigvis kompromiss mellom grundighet og effektivitet, men grunnhensynet må være å sikre en forsvarlig avklaring av de faktiske forholdene, samt at de rettslige spørsmål blir riktig avgjort.

Politi- og påtalemyndighet er underlagt en *objektivitetsplikt*, jf. straffeprosessloven § 226(3). Det innebærer plikt til også å legge frem opplysninger som kan tale til siktedes fordel. Vidtgående regler om dokumentinnsyn for tiltalte og forsvareren kan således fungere som kontroll av at objektivitetsplikten er ivaretatt, og bidra til å oppfylle det materielle sannhets prinsipp. På etterforsningsstadiet kan imidlertid objektivitetsprinsippet tale mot dokumentinnsyn, for å unngå at etterforskningen hindres i å få klarhet i hva som har skjedd. *Hensynet til å oppklare saken* tilsier dette. Hensynet til en *effektiv kriminalitetsbekjempelse* taler mot dokumentinnsyn, fordi innsyn i politiets metodebruk kan føre til at de kriminelle tilpasser seg og tar forholdsregler som svekker muligheten til å oppklare grov kriminalitet. Hensynet til *samfunnets rettsvern*¹¹, som innebærer myndighetenes plikt til å verne borgerne mot overgrep og kriminalitet, trekker i samme retning. Det gjør også hensynet til å beskytte *liv og helse* til kilder og informanter, da innsyn i opplysninger om disse kan utsette dem for alvorlige represalier fra det kriminelle miljøet.

⁹ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 27

¹⁰ NOU 2006:10, side 127

¹¹ Se Ryssdal (2005), side 55

3 Begrepet ”sakens dokumenter”

Gjenstanden for innsyn er etter straffeprosessloven §§ 242, 264 og 267 ”sakens dokumenter”. Problemstillingene i det følgende er derfor hva som er ”saken” i lovens forstand, og hvilken type informasjon som omfattes av dokumentbegrepet.

3.1 Hva er innsyn?

På etterforskningsstadiet har mistenkte etter § 242(1) ”rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter”. Det følger av påtaleinstruksen § 16-3(1) at dette betyr opplesing eller gjennomlesing. Kopi skal bare gis mistenkte når det anses ubetenkelig, jf. 2. ledd. Forsvareren har som hovedregel rett til kopi av de dokumenter han har rett til å gjøre seg kjent med, jf. påtaleinstruksen § 16-2. På domsstadiet skal forsvarer få tilsendt kopi av dokumentene, jf. straffeprosessloven § 264(1). I Rt 1998.489 var spørsmålet om tiltalte kunne opptre uten forsvarer under hovedforhandlingen, og om han hadde rett til kopi av saksdokumentene. Kjæremålsutvalget uttalte at verken §§ 242 eller 264 gir rett til kopi for mistenkte eller tiltalte.

3.2 Hva er ”saken” og når kan etterforskning iverksettes?

Det er straffesakens dokumenter som er gjenstand for innsynsrett¹². Alle rapporter og dokumenter fra etterforskningen skal nummereres og innføres i en dokumentliste som viser hvilke dokumenter som tilhører saken.

Spørsmålet er derfor når etterforskningen starter, slik at plikten til å journalføre dokumentene oppstår. Dette er viktig fordi opplysninger som politier sitter med, og som ikke gjelder etterforskning, i utgangspunktet faller utenfor ”saken”. Det følger av straffeprosessloven § 224 at etterforskning foretas når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er

¹² Jf. Rt 1996.1313, hvor begjæring om dokumentinnsyn etter § 242 ble avslått fordi de aktuelle dokumentene var å regne som forvaltningsdokumenter og ikke straffesaksdokumenter.

rimelig grunn til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold. Formålet er etter § 226(1) å fremskaffe de nødvendige opplysningene for å reise tiltale, å forberede saken for retten slik at denne kan treffe en avgjørelse, samt å avverge eller stanse straffbare handlinger. Det følger av dette at etterforsking er å innhente informasjon som avklarer om straffbar handling har skjedd og av hvem, samt å undersøke konkrete tips om mulige forestående lovbrudd.

Det må etter ordlyden i § 224 være "rimelig grunn" til å starte etterforsking. Ifølge Riksadvokatens rundskriv RA-1993-3 om etterforsking, kreves det i så måte ikke mistanke mot noen bestemt person. Det må foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering, både på generelt saksnivå og på personnivå. Underordnet påtalemyndighet er forpliktet til å følge Riksadvokatens tolkning av "rimelig grunn", og rundskrivet er derfor en sentral rettskildefaktor. Det følger av rundskrivet at graden av sannsynlighet er et element i vurderingen. Jo mer sannsynlig det er at noe straffbart har skjedd, jo mindre skal til for å starte etterforsking. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt for et straffbart forhold for å starte etterforsking etter § 224, jf. ordlyden "rimelig grunn". Videre er hensynet til forholdsmessighet sentralt. Der som det gjelder et lite alvorlig lovbrudd, eller mistanken er fjern, kan det være uforholdsmessig å starte en inngripende etterforsking. Ved mistanke om alvorlige forhold, skal det imidlertid mindre til for å starte etterforsking. Etterforskingen må også være saklig begrunnet, og ikke være motivert av utenforliggende hensyn. Reelle hensyn som integritetsvern og beskyttelse av privatlivets fred, tilsier imidlertid en viss terskel for å starte etterforsking på personnivå. Iverksettelse av annen etterforsking må være saklig begrunnet i objektive holdepunkter. Nærmere hvor grensen går må avgjøres konkret.¹³

¹³ NOU 1997:15, pkt. 4.1.1

3.2.1 Grensen mot andre politioppgaver og andre sakstyper

Politiet har mange arbeidsoppgaver som ikke er etterforskning i straffesak, men som likevel dreier seg om å samle inn og bearbeide informasjon. Spørsmålet er derfor om det kan kreves innsyn i slik informasjon som en del av "saken".

Strategisk kriminaletterretning, hvor formålet er å samle opplysninger for å forebygge kriminalitet, faller utenfor etterforskningsbegrepet og dermed "saken", fordi den ikke har tilknytning til et konkret straffbart forhold. På den andre siden vil målrettet informasjonsinnhenting knyttet til bestemte personer eller miljøer, såkalt taktisk kriminaletterretning, være etterforskning, og dermed inngå i "saken".¹⁴

Ordens- og redningstjeneste, samt forebyggende tjeneste, er andre sentrale arbeidsområder hvor det samles informasjon, men hvor formålet ikke er etterforskning. Rapporter fra slik tjeneste er derfor ikke en del av "saken", med mindre foranledningen, formen og formålet med informasjonsinnhenting er av strafferettslig karakter.¹⁵

Informasjon innhentet under etterforskning reguleres av straffeprosessloven, mens opplysninger innhentet utenfor straffesak reguleres av reglene i blant annet forvaltningsloven, offentlighetsloven og politiloven. Det betyr at taushetspliktreglene i politiloven § 24 og forvaltningsloven § 13 gjelder for slik saksbehandling. Etter offentlighetsloven § 5a er taushetsbelagte opplysninger unntatt offentlighet. Dette formelle skillet mellom straffesaksbehandling og annen saksbehandling taler mot at opplysninger innhentet utenfor etterforskning er en del av "saken" i relasjon til straffeprosessloven §§ 242, 264 og 267.

¹⁴ Myhrer 2001, side 11, NOU 1997:15 side 51

¹⁵ Myhrer, 2001, side 340

3.2.2 Er det formelle etterforsningsbegrepet avgjørende for om opplysningene inngår i "saken"?

Spørsmålet i det følgende er om informasjon som er innhentet utenfor etterforskning faller helt utenom saken og innsynsretten, eller om det avgjørende er opplysningenes karakter og innhold.

Hensynet til å beskytte opplysninger som gav grunnlaget for å starte etterforskning, såkalt "inngangsinformasjon", taler for å anvende etterforsningsbegrepet som avgrenskingskriterium for hva som faller innenfor og utenfor "sakens dokumenter". Det følger av forarbeidene at dette er relevante hensyn.¹⁶ At slike opplysninger ikke automatisk bør inngå i "saken", er også i tråd med det formelle utgangspunktet om at "saken" er dokumentene fra etterforskningen som er oppført på dokumentlista. Men mer enn et utgangspunkt kan dette ikke være. Bevismateriale av betydning kan selvsagt ikke holdes utenfor innsynsretten utelukkende ved at det ikke føres opp i dokumentlista.¹⁷ Det følger av EMDs praksis at innsynsretten i utgangspunktet også omfatter dokumenter som påtalemyndigheten ikke vil påberope som bevis¹⁸. I Rowe og Dawis mot Storbritannia¹⁹ førte tips til pågripelser av tunge kriminelle, og det ble holdt tilbake opplysninger om dette. EMD uttalte:

"(..)both prosecution and defence must be given the opportunity to have knowledge of and comment on the observations filed and the evidence adduced by the other party²⁰".

Domstolen påpekte imidlertid at innsynsretten ikke er absolutt, begrensninger kan godtas dersom det er strengt nødvendig for å beskytte vitner og politimetoder²¹. EMD-praksis trekker således tungt i retning av at de kryssende hensyn må avveies og at det enkelte do-

¹⁶ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 27

¹⁷ Rt 2004.1642, avsnitt 11

¹⁸ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) kapittel 5.2.

¹⁹ EMDs dom 16.2.2000.

²⁰ Ibid, avsnitt 60

²¹ Ibid, avsnitt 61

kument må vurderes konkret. De nevnte hensynene i forarbeidene vil inngå i en slik vurdering. Konklusjonen må være at det formelle etterforskningsbegrepet ikke alene kan være avgrenskningskriterium for hvilke opplysninger som inngår i "sakens dokumenter". Vurderingstemaet bør etter min mening være om opplysningene har betydning for skyldspørsmålet eller straffespørsmålet. Er det tilfelle, følger det av objektivitetsplikten og grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper at informasjonen tas inn i "saken". I motsatt fall kan det være legitimt å la hensynet til beskyttelse av inngangsinformasjon veie tyngst.

3.2.3 Saker med flere mistenkte

Straffbare forhold utøves ofte i fellesskap. Etter ordlyden i straffeprosessloven § 242(4), jf. § 264(7), gjelder ikke innsynsretten dokumenter som bare gjelder andre mistenktes forhold. Tolkingsspørsmålet er om "saken" relaterer seg til det straffbare forholdet som sådan, eller til den enkelte mistenktes straffesak. Forarbeidene uttaler at *"dersom det er flere mistenkte i en sak, bør retten til aktinnsikt ikke gjelde dokumenter som ikke har betydning for vedkommende selv"*²². Dette kan trekke i retning av at innsynsretten gjelder siktedes egen sak, men utelukker ikke at innsyn kan gis i enkeltdokumenter i andres saker, dersom innholdet har betydning for egen sak.

Rt 2004.854 gjaldt dokumentinnsyn i en ranssak med flere siktede. Kjæremålsutvalget uttalte at

"utgangspunktet er at forfølgning overfor en person utgjør en sak. Det siktede og forsvarer har krav på, er innsyn i de dokumentene som gjelder siktedes sak".

Dette følges opp i avsnitt 20, hvor det forutsettes at alle dokumentene i saken normalt har betydning for samtlige når det er flere siktede. Slutningen lar seg forene med lovtekst og forarbeid. Konklusjonen er at "saken" relaterer seg til det straffbare forholdet som sådan, og at de siktede i utgangspunktet har rett til innsyn i hele sakskomplekset. Unntak etter §§

²² Ot.prp. nr. 35(1978-1979) side 192

242(4) og 264(7) gjelder derfor personlige opplysninger og saksopplysninger uten relevans for de øvrige siktede. Se også pkt. 7.2

3.3 Hva er ”dokument”?

Den gjengse forståelsen av begrepet ”dokument” er uproblematisk: Skriftlige nedtegnelser, tallmateriale, brev, notater, bøker, protokoller osv²³. Det er ikke omtvistet at det i denne sammenhengen også omfatter kart, skisser, fotografier o.l. Begrepet skal tolkes på samme måte som det felles dokumentbegrepet i forvaltningsloven § 2(1)f) og offentlighetsloven § 3.²⁴ Etter lovendringen i 2000²⁵ er dokument etter disse bestemmelsene *”en logisk avgrenset informasjonsmengde som er lagret på et medium for senere lesing, lytting, framføring eller overføring”*. Dette omfatter blant annet lyd- og video-opptak, elektronisk kommunikasjon og andre datafiler. Ifølge forarbeidene kan det imidlertid ikke kreves innsyn i hele registre eller databaser, men i utdrag som refererer seg til en konkret sak²⁶.

Det kan hende at bare noen av dokumentene i en sak oppfyller kriteriene for å nekte innsyn. I vurderingen av hva som er ”ett dokument” må det legges vekt på om det fremtrer som en samlet fremstilling²⁷. Det innebærer at en politirapport på flere sider er ett dokument, mens det er to dokumenter dersom det vises til et vedlegg.

Forarbeidene til straffeprosessloven § 242 gir liten konkret veiledning om begrepet ”sakens dokumenter”. Det er derfor nødvendig å legge vekt på rettspraksis. Rt 1993.1077 gjaldt spørsmål om ”sakens dokumenter”, jf. § 242. Retten uttalte at

²³ Bing, side 616-617

²⁴ Bjerke/Keiserud, side 872

²⁵ Lov av 15.12.2000 nr. 98

²⁶ Bing, side 610

²⁷ Magnussen side 27

”§ 242 tar sikte på dokumenter som inneholder opplysninger og bevis vedrørende selve saksforholdet i vid forstand”.

Det kan av dette utledes et vidt utgangspunkt om at mistenkte og forsvareren har rett til å gjøre seg kjent med alle opplysninger i saksdokumentene, og dette er også lagt til grunn i andre høyesterettsavgjørelser.²⁸ Reelle hensyn som materielt riktige avgjørelser, kontradiksjon og likestillingsprinsippet taler for tolkingsresultatet.

3.3.1 Interne dokumenter

Inntil nylig gjaldt det likevel et unntak fra dette utgangspunktet. Det var regnet som sikker rett at interne dokumenter ikke var omfattet av ”sakens dokumenter”, og dermed var unntatt fra mistenktes og forsvarers innsynsrett.²⁹ I Rt 1993.1121 tok Høyesterett stilling til hvorvidt interne arbeidsnotater om tips og tysteropplysninger er en del av ”sakens dokumenter” etter § 242. Retten uttalte at

”politiet må ha en viss skjønnsmessig adgang til å vurdere hvorvidt arbeidsnotater om tips som mottas fra publikum, tysteropplysninger m.v. skal gjøres til saksdokumenter og falle inn under § 242, eller om de bare skal brukes som utgangspunkt for etterforskningen³⁰”.

Dette har blitt tolket slik at interne arbeidsdokumenter faller utenfor dokumentbegrepet, så lenge opplysningene ikke var av betydning for forsvaret.³¹ Som jeg kommer tilbake til i del 4.3, gjelder det etter dagens rettstilstand neppe et slikt unntak for denne typen av interne arbeidsnotater.

Spørsmålet er om det samme gjelder for interne innstillinger mellom underordnet og overordnet påtalemyndighet om påtalespørsmålet. Rt 1993.1077 gjaldt innsyn i statsadvokatens

²⁸ Rt 2004.1080 (avsnitt 17) jf. Rt 1993.1121

²⁹ Rt 1991.1142

³⁰ Side 1126-1127

³¹ Bjerke/Keiserud, side 874. Se også Rt 2004.1080, avsnitt 17

innstilling til Riksadvokaten. Retten kom til at slike innstillinger ikke tilhørte dokumentbegrepet, og begrunnet dette med det reelle hensyn til påtalemyndighetens klare behov for å arbeide internt og uforstyrret med egne vurderinger før beslutningen offentliggjøres. Begrunnelsen ivaretar dermed et annet hensyn enn å beskytte inngangssopplysninger, hvilket kan trekke i retning av at slike innstillinger står i en annen posisjon enn interne arbeidsdokumenter om tips, spaning, informantopplysninger og lignende. Opplysningene i interne innstillinger dreier seg først og fremst om påtalemessige vurderinger. Disse momentene trekker etter min vurdering i retning av at interne innstillinger fortsatt ikke tilhører ”sakens dokumenter”, og dermed er unntatt fra innsyn etter § 242.

4 Koblingen mellom ”sakens dokumenter” og straffeprosessloven § 292

4.1 Historikk

Ved den konkrete vurderingen av om et dokument er ”internt” og dermed faller utenfor dokumentbegrepet, utviklet det seg en praksis hvor spørsmålet ble koblet til bevisavskjæringsregelen i straffeprosessloven § 292(2)a). I Rt 1991.1142 var spørsmålet om tiltalte hadde rett til innsyn i ”interne dokumenter” med materiale fra telefonavlytting. Kjæremålsutvalget uttalte at spørsmålet måtte vurderes i forhold til § 292(2)a):

”Innsynsretten må i hvert fall gjelde de dokumenter som ikke vil kunne nektes ført som bevis under hovedforhandlingen”.

De uttalte videre at bevis som ikke vedrører saken kan avskjæres etter bestemmelsen. En naturlig forståelse av uttalelsen var at alle opplysninger som vedrører saken inngår i dokumentbegrepet og er underlagt innsynsrett, med mindre vilkårene for unntak var oppfylt etter §§ 242 eller 267. Avgjørelsen dannet grunnlag for en oppfatning om at dokumenter som kunne avskjæres etter § 292(2)a), var å regne som interne, og dermed unntatt fra innsynsreglene. En slik forståelse følger ikke direkte av kjennelsen, men berodde på en slutning utledet etter en antitetisk tolkning av sitatet ovenfor. Høyesterett viste imidlertid til avgjørelsen i en rekke senere avgjørelser om dokumentinnsyn, uten å korrigere denne tolkingen, hvilket trolig medførte at rettsoppfatningen festnet seg.³²

4.1.1 Unntak for inngangsinformasjon

Påtalemyndigheten benyttet denne rettstilstanden som grunnlag for å skjerme innsyn i såkalt ”inngangsinformasjon”, det vil si informasjon om hvordan politiet kunne være på rett

³² Rt 2002.1046 (side 247), Rt 2002.2049 (side 1051), Rt 2005.207 (side 209). Se Ot.prp. nr. 24(2001-2002) side 14-15, Ot.prp. nr. 66(2001-2002) side 15.

sted til rett tid og pågripe og ransake ved en forbrytelse, f.eks. innførsel av narkotika. Slik informasjon er ofte resultat av etterretning, spaning, tips fra informanter og samarbeidende tjenester. Innsyn i slik informasjon kan sette liv og helse til informanter i fare, røpe politiets metoder og taktikk og dermed hindre avsløring og oppklaring av andre straffbare forhold. Når slike opplysninger bare sa noe om foranledningen til saken, og ikke hadde betydning for sakens behandling ved domstolen, ble de med henvisning til § 292(2)a klassifisert som interne og unntatt fra innsyn.

Denne problemstillingen ble satt på spissen i Rt 2002.1049 (Heroinsaken), som gjaldt tiltale for innførsel av 35 kg heroin. Forsvarer begjærte innsyn i ”inngangsupplysningene”. Kjæremålsutvalget viste til Rt 1991.1142 og uttalte at vurderingstemaet for hva som faller utenfor ”sakens dokumenter” knytter seg til straffeprosessloven § 292(2)a om at bevis bare kan nektes ført hvis det er ”uten betydning for saken”. Kjæremålsutvalget var bundet av lagmannsrettens bevisvurdering om at inngangsupplysningene kunne være relevante for avgjørelsen av straffesaken. Utvalget kom til at innsynsnekt ville medføre en beskjæring av regelen, og mente avveiningen mellom de kryssende hensyn var så vanskelige at lovgiver måtte ta stilling til dem. Forsvarer fikk derfor medhold, hvilket medførte at påtalemyndigheten så seg nødt til å trekke tiltalen.

I 2002 ble ordlyden i § 292(2)a endret slik at bevis kunne avskjæres hvis de ”gjelder forhold som er uten betydning for dommens innhold”.³³ Den nye ordlyden gir videre adgang til å avskjære bevis, da en omstendighet kan være ”uten betydning for dommens innhold” selv om den angår saken. Vilåret sikter til opplysninger som ikke har betydning for skyld- eller straffespørsmålet. Alle typer opplysninger kan avskjæres som bevis dersom de er uten betydning i så måte, også om politiets kilder.³⁴

³³ Lov av 28.06.2002 nr. 55

³⁴ Ot.prp. nr. 66(2001-2002) side 138 jf. Ot.prp. nr. 24(2002-2003) s. 15

Begrunnelsen bak lovendringen var av prosessøkonomisk karakter, en ønsket å effektivisere domstolsbehandlingen ved å begrense unødvendig bevisføring.³⁵ Forarbeidene til lovendringen problematiserte ikke koblingen til innsynsreglene. Men i forarbeidene til straffeprosessloven § 242a uttalte departementet at opplysninger bare kan unntas fra innsyn (..) *”dersom de er uten betydning for dommens innhold, jf. koblingen med § 292 slik den nå lyder³⁶”*. I Rt 2005.209 kom kjæremålsutvalget til at det ikke var feil lovtolkning av lagmannsretten å legge til grunn at § 292(2)a) også etter lovendringen gav hjemmel for å nekte innsyn i opplysninger som kan avskjæres som bevis etter bestemmelsen. Forarbeider og rettspraksis gav bakgrunn for oppfatningen om at koblingen mellom innsynsreglene og § 292(2)a) fortsatt gav hjemmel for å nekte dokumentinnsyn i opplysninger som var uten betydning for dommens innhold. Slik informasjon ble ansett å være *”interne dokumenter”* som påtalemyndigheten skjønnsmessig kunne holde utenfor *”sakens dokumenter”*.³⁷

4.1.2 Unntak om kommunikasjonskontroll

Ved lov av 3. desember 1999 nr. 82 ble bevisforbudet for opplysninger fra gjennomført kommunikasjonskontroll opphevet, samtidig som det ble gitt innsynsrett i slike opplysninger. På etterforskningsstadiet ble det i tillegg til de unntakshjemlene fra innsyn som allerede fulgte av § 242, vedtatt et tillegg om at innsyn kan nektes i opplysninger fra kommunikasjonskontroll når det kan skade etterforskningen i andre saker, jf. § 242(1) 2. punktum. Departementet uttalte at *”de alminnelige regler om bevisføring og dokumentinnsyn bør gjelde også ved kommunikasjonskontroll³⁸”*, hvilket talte for at slike opplysninger var unntatt fra innsyn hvis avskjæringskriteriet i § 292(2)a) var oppfylt. Også spørsmålet om innsynsrett i inngangsinformasjon som begrunner begjæring om kommunikasjonskontroll, måtte ifølge departementet løses etter de alminnelige reglene om dokumentinnsyn, jf. Rt 1993.1121 (omtalt 3.3.1). Selv om avgjørelsen ikke gjaldt kommunikasjonskontroll, mente departe-

³⁵ Ot.prp. nr. 66(2001-2002) side 75

³⁶ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 14

³⁷ Rt 1993.1121 på side 1126

³⁸ Ot.prp. nr. 64(1998-1999) side 67

mentet at *”de samme synspunktene har betydning for bakgrunnsmateriale for kommunikasjonskontroll.”*³⁹

På domsstadiet var det forutsatt at det skulle gjelde fullt innsyn når opplysninger fra kommunikasjonskontroll skulle brukes som bevis. Departementet presiserte at opplysninger som ikke har betydning for saken likevel er unntatt fra innsynsrett, selv om det ikke følger av ordlyden i straffeprosessloven § 264. Man viste som begrunnelse til Rt 1991.1142, hvor det ble uttalt at tiltalte ikke har krav på innsyn i opplysninger om kommunikasjonskontroll som påtalemyndigheten har behandlet som interne. Departementet fant dette så klart at det ikke var nødvendig å lovfeste.⁴⁰ Justiskomiteen sluttet seg til departementets synspunkt på dette, og uttalte at den var *”enig i at innsynsretten for siktede og forsvareren ikke bør gjelde ubetinget”*⁴¹.

Både forarbeidene og rettspraksis gav så langt grunnlag for å koble bestemmelsene om dokumentinnsyn til bevisavskjæringsregelen i § 292(2)a), med det tolkingsresultat at opplysninger som ikke var av betydning for dommens innhold, kunne holdes interne, og dermed unntatt fra innsyn. Av hensyn til effektiv oppklaring av alvorlig kriminalitet, herunder beskyttelse av politiets metoder og informanter, så påtalemyndigheten positivt på denne rettsstillingen. På den andre siden ble det anført som problematisk i forhold til rettsikkerhetsprinsippene at det i praksis var påtalemyndigheten som vurderte om materialet inneholdt opplysninger av betydning for forsvaret.

4.2 Uklar rettstilstand

Høyesterett endret så kurs, og det oppstod tvil om hvordan begrepet ”sakens dokumenter” skulle tolkes. Problemstillingen i det følgende er derfor å belyse hva som faller innenfor og

³⁹ Ot.prp. nr. 64(1998-1999) side 68

⁴⁰ L.c.

⁴¹ Innst.O. nr.3(1999-2000) side 9

utenfor begrepet, og om § 292(2)a fortsatt kan anvendes som avgrenskingskriterium i så måte. Jeg vil med fire saker illustrere uklarhetene som oppstod: For det første om materiale og opptak fra kommunikasjonskontroll er gjenstand for dokumentinnsyn. For det andre om materiale i forbindelse med begjæring om å nekte innsyn etter § 242a omfattes av dokumentbegrepet. For det tredje hvilke opplysninger som inngår i "sakens dokumenter" når to saker har felles berøringspunkter. For det fjerde om inngangsinformasjon som foranledning til politiaksjon er gjenstand for innsyn. Deretter vil jeg vil i pkt. 4.3. forsøke å harmonisere rettskilder og konkludere på spørsmålet.

Rt 2005.1137 gjaldt spørsmål om dokumentinnsyn i materiale og opptak fra kommunikasjonskontroll, jf. § 264. Kjæremålsutvalget la samlet til grunn at slike dokumenter, inkludert begjæring om kommunikasjonskontroll, tilhører "sakens dokumenter", der tiltalte i utgangspunktet har fullt innsyn etter at tiltale er tatt ut. De avviste påtalemyndighetens anførsel om at begjæring om kommunikasjonskontroll er en egen sak i forhold til dokumentinnsyn. Når det gjaldt innsyn i resultatet av gjennomført kommunikasjonskontroll, tolket flertallet (3-2) ordlyden i §§ 264 og 292(2)a) og kom til at sistnevnte bestemmelse gjelder bevisavskjæring under hovedforhandlingen, og ikke retten til innsyn på et tidligere stadium. Flertallet reduserte vekten av forarbeidene ved å hevde at disse var "uklare". De mente videre at Rt 1991.1142 bare sier noe om hva det i alle fall må gis innsyn i, og ikke noe om grensen utover det. Koblingen mellom § 264 og § 292(2)a) ble dermed redusert til å regulere hva innsynsretten i det minste omfatter. Flertallet kom til at kommunikasjonskontrollmaterialet var gjenstand for innsyn etter de vanlige reglene i straffeprosessloven § 264, hvilket betyr "*det samlede materiale*"⁴². De begrunnet resultatet i lovteksten, supplert med reelle hensyn som rettsikkerhetsgarantier og at forsvareren er den beste til å vurdere om opplysningene er relevante for tiltalte. Sammenholdt med uttalelsen om at det ikke er et prinsipielt skille mellom kommunikasjonskontrollmateriale og annet materiale⁴³, var det nærliggende

⁴² Avsnitt 73-74.

⁴³ Avsnitt 72

å slutte at ingen dokumenter i utgangspunktet kunne unntas fra ”sakens dokumenter” gjennom koblingen til § 292(2)a)

Mindretallet avviste innsyn i opplysninger fra opptak av samtalene, og viste til koblingen til straffeprosessloven § 292(2)a), og at det kunne nektes innsyn i ”interne dokumenter” som påtalemyndigheten ikke vil påberope som bevis. De påberopte både Rt 1991.1142 og de samme forarbeidene som flertallet til støtte for sitt syn. Dissensen om tolking av forarbeidene og tidligere avgjørelser skapte usikkerhet om rettstilstanden og om koblingen mellom ”sakens dokumenter” og § 292(2) a) kunne opprettholdes.

I Rt 2006.95 var spørsmålet om materiale i forbindelse med begjæring om innsynsnekt etter straffeprosessloven § 242a, tilhørte ”sakens dokumenter” jf. § 264. Flertallet viste til at innsynsretten etter rettspraksis omfatter ”de dokumentene som gjelder siktedes sak,⁴⁴” og kom til at dokumenter som gjelder spørsmål om innsyn skal nektes er en del av saken⁴⁵. De viste til Rt 2005.1137 hvor Høyesterett la til grunn at innsynsretten også omfatter begjæring om kommunikasjonskontroll og dokumenter utarbeidet i den forbindelse. Det ble videre påpekt at unntak fra innsynsretten krever en sterk begrunnelse og at

”nektelsessakens dokumenter kan ha betydning for siktedes forsvar (..) det vil da være betenkelig om dokumentene definisjonsmessig skulle være unntatt siktedes innsyn”.

Konsekvensen av flertallets standpunkt er at mistenkte/tiltalte får innsyn i påtalemyndighetens begrunnelse for hvorfor innsyn må nektes, dersom begjæringen ikke tas til følge. Dermed får han tilgang til den informasjonen som ønskes beskyttet, for eksempel om informanter og metodebruk. Dette gjelder selv om dokumentene ikke er regulære etterforskningsdokumenter, men vurderinger av hvilke konsekvenser innsyn vil få.

⁴⁴ Rt 2004.854, Rt 2004.1080

⁴⁵ Rt 2006.95, avsnitt 22

Koblingen til straffeprosessloven § 292(2)a) nevnes ikke, da lovgiver ifølge flertallet klart har forutsatt at nektelsessakens dokumenter er en del av "sakens dokumenter", jf. regelen i straffeprosessloven § 53(2) jf. (3); den gir bare anledning til å unnta kjennelsen fra siktedes kunnskap når innsyn nektes. Det følger av forarbeidene⁴⁶ at 3. ledd 1., 2. og 5. punktum gjelder tilsvarende hvor retten beslutter å nekte dokumentinnsyn. Flertallet foretok trolig en antitetisk tolking av 3. ledd, 2. punktum, med den slutning at når innsyn ikke nektes, så skal siktede gjøres kjent med innholdet i kjennelsen. De fant at påtalemyndigheten kan begjære enkeltdokumenter unntatt fra innsyn etter en konkret vurdering mot § 242a, og at dette behovet da må balanseres mot siktedes krav på en rettferdig rettergang.

Dommer Skoghøy dissenterte, og mente at innsynssakens dokumenter, unntatt avgjørelsen i saken, ikke tilhører straffesakens dokumenter. Han begrunnet dette med at innsynssaken har et annet formål enn etterforskning av straffesaken, og at begjæringen om å nekte innsyn etter § 242a første ledd, jf. § 272a skal behandles som en "enkeltstående rettshandling" av en "særskilt dommer". Ordlyden ble tolket som et uttrykk for at innsynsaken er en egen sak. Han fant støtte for dette både i rettspraksis⁴⁷, systembetragtninger og reelle hensyn.

Avgjørelsene trakk i retning av at koblingen mellom "sakens dokumenter" i straffeprosessloven §§ 242, 264 og 267 og bevisavskjæringsregelen i § 292(2)a) var forlatt ved vurderingen av dokumentbegrepet. En nærliggende slutning var at påtalemyndigheten ikke kunne hindre innsyn i sensitiv inngangsinformasjon ved skjønnsmessig å klassifisere dokumenter som interne, på bakgrunn av at de blir vurdert ikke å ha "betydning for dommens innhold". Dissensene etterlot likevel uklarhet om hvordan begrepet "sakens dokumenter" skulle tolkes.

⁴⁶ Ot.prp. nr 24(2002-2003) side 65

⁴⁷ Rt 2005.432

Rt 2006.157 medførte ytterligere uklarhet, da kjæremålsutvalget igjen foretok en kobling mellom innsynsreglene og § 292(2)a). Saken gjaldt hva som er ”sakens dokumenter” når to straffesaker har berøringspunkter”. A var tiltalt for overtredelse av straffeloven § 132a. Han krevde innsyn i dokumenter fremskaffet gjennom bruk av kommunikasjonskontroll under etterforskning av en narkotikasak hvor medtiltalt B var involvert, jf. straffeprosessloven § 264 jf. § 242. Bakgrunnen var at overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll mot B i narkotikasaken hadde slått inn mot A og avdekket forhold som resulterte i § 132a-saken.

Kjæremålsutvalget kom til at dokumentene i § 132a-saken bare omfattet den delen av kommunikasjonskontrollmaterialet og evt. andre dokumenter fra narkotikasaken, som var relevant ut fra kriteriene i straffeprosessloven § 292(2)a). De uttalte at påtalemyndigheten måtte ha en ”*viss skjønnsmessig adgang til å vurdere hvilket kommunikasjonskontrollmateriale som kan være relevant i saken*”.

I Hr. 2007-00227-U var koblingen til straffeprosessloven § 292(2)a) tema på nytt. Saken gjaldt begjæring om innsyn i inngangsinformasjon om hvordan Munch-maleriene kom til rette. Lagmannsretten hadde kommet til at dokumentene tilhørte saken, fordi de inneholdt opplysninger av betydning for dommens innhold, jf. § 292(2) a). Kjæremålsutvalget var ikke enig i at vurderingstemaet var § 292(2)a), og kunne ikke se at bestemmelsen begrenset innsynsretten etter § 264. Det var ikke tvilsomt at ”*dokumenter som er utferdiget i forbindelse med arbeidet med å få tilbake ransutbyttet, i utgangspunktet tilhører sakens dokumenter*”. De viste til Rt 2005.1137 og Rt 2006.95.⁴⁸

De nevnte avgjørelsene fremstår som sprikende. Det er dissenser og intern uenighet blant dommerne om tolkingen av både tidligere avgjørelser og forarbeider når det gjelder vurde-

⁴⁸ Påtalemyndigheten fikk senere medhold i begjæring om unntak etter § 242a, jf. HR-2007-00393-U. Se 8.5.3.

ringstemaet av hva som er ”sakens dokumenter. Jeg vil i det følgende forsøke å harmonere rettskildefaktorene og trekke en konklusjon.

4.3 Harmonisering og konklusjoner

Ordlyden i loven gir liten hjelp. Da dissensene viser intern uenighet i Høyesterett om hva som kan utledes av forarbeidene, reduseres vekten av disse. Det er da nødvendig å tolke hva som kan utledes av senere tids rettspraksis, og hvordan de kryssende, reelle hensyn nå blir avveid. Etter Hr.2007-00227 må det være klart at det på tiltale- og domsstadiet ikke er relevant å vurdere § 292(2)a i forhold til hva som er ”sakens dokumenter”. Det betyr trolig også at påtalemyndighetens skjønnsmessige adgang til å klassifisere dokumenter som ”interne” er bortfalt. Formuleringen i sistnevnte avgjørelse, at innsynsretten gjelder dokumenter som er *”utferdiget i forbindelse med arbeidet med saken”*, trekker språklig i retning av at dokumentbegrepet nå skal forstås vidt, slik at både tipsnotater, inngangsinformasjon og opplysninger fra kommunikasjonskontroll omfattes av dokumentbegrepet. Dette følger opp argumentasjonsmønsteret i Rt 2005.1137 og Rt 2006.95. Hensynet til at forsvaren kan vurdere informasjonsverdien med andre øyne enn påtalemyndigheten, tilsier at han selv får vurdere om dokumentene har betydning for forsvaret av klienten, jf. Rt 2005.1137, avsnitt 70, jf. avsnitt 72, hvor det uttales at det ikke er noe prinsipielt skille mellom materiale fra kommunikasjonskontroll og annet bevismateriale. Et vidt dokumentbegrep må derfor være hovedregelen for alle typer av dokumenter.

Spørsmålet er om dette også gjelder på etterforsningsstadiet. Begrunnelsen til kjæremålsutvalget om at § 292(2)a regulerer bevisavskjæring under hovedforhandlingen og ikke innsynsretten på et tidligere tidspunkt, trekker i retning av at det vide dokumentbegrepet også må gjelde på etterforsningsstadiet. Det samme gjør uttalelsen i Rt 2006.157 om at avgrensingen av ”sakens dokumenter” er den samme etter straffeprosessloven §§ 242 og 264.

Konklusjonen er at utgangspunktet etter gjeldende rett er et utvidet dokumentbegrep på både etterforskningsstadiet og tiltalestadiet, hvor alle dokumenter som er utferdiget i forbindelse med arbeidet med saken, er "sakens dokumenter". Unntak fra innsynsrett må begrunnes med at vilkårene for dette i §§ 242, 264 eller 242a er oppfylt, ikke med at opplysningene faller utenom sakens dokumenter gjennom koblingen til § 292(2)a)⁴⁹.

4.3.1 Særskilte reservasjoner om kommunikasjonskontroll på etterforskningsstadiet

Det er imidlertid vanskelig å harmonere en slik tolking av "sakens dokumenter" med Rt 2004.2023. Dette er den siste avgjørelsen som direkte gjelder innsyn i dokumenter fra kommunikasjonskontroll på etterforskningsstadiet, jf. § 242. Tolkingsspørsmålet er derfor om det gjelder et unntak fra det utvidete dokumentbegrepet for dokumenter om kommunikasjonskontroll. Forsvareren krevde innsyn i hvilke opplysninger som var resultatet av kommunikasjonskontroll, og anførte at dette var ordinære saksdokumenter omfattet av innsynsretten i § 242. Påtalemyndigheten hevdet at opplysningene ikke var saksdokumenter fordi de ikke var brukt under etterforskningen, og at taushetspliktreghen i straffeprosessloven § 216i da går foran § 242. Problemstillingen for Høyesterett var forholdet mellom de to regelsettene. Under dissens 3-2 avgjorde kjæremålsutvalget at opplysninger som ikke er brukt under etterforskningen bør omfattes av taushetspliktreghen og falle utenom "sakens dokumenter". I tillegg til lovtekst og forarbeider støttet de seg på det reelle hensynet å beskytte etterforskningsmetoden, samt at sammenhengen i regelverket uansett medfører at unntakskriteriene i § 242(1) kan anvendes. Det var derfor ikke motstrid mellom regelsettene. Mindretallet kom til at opplysningene var saksdokumenter, og støttet seg til både lovtekst og forarbeider, samt det reelle hensynet at domstolene og ikke påtalemyndigheten bør vurdere om innsyn skal gis.

⁴⁹ For ordens skyld presiseres imidlertid at opplysninger som er underlagt bevisforbud i medhold av straffeprosessloven § 216g(1) bokstav b, for eksempel avlyttede samtaler mellom forsvarer og klient, ikke er en del av sakens dokumenter, jf. også Rt 2005.1137, avsnitt 76

Flertallet foretok i realiteten en innskrenkende fortolking av § 242, hvilket harmonerer dårlig med de senere avgjørelsene om et utvidet dokumentbegrep, og uttalelsen i Rt 2006.157 om at avgrensingen av sakens dokumenter er den samme etter §§ 242 og 264. I Rt 2005.1137 la flertallet til grunn at avgjørelsen var i samsvar med Rt 2004.2023, da den bygde på et utgangspunkt om fullt innsyn etter at tiltale er tatt ut. Det ble med andre ord ikke tatt avstand fra resultatet i 2004-avgjørelsen, men presisert at også den forutsatte fullt innsyn etter at tiltale er tatt ut. På denne måten fremstår gjennomslaget for taushetspliktregelen som et særskilt unntak fra hovedprinsippet om fullt innsyn, og flertallet manøvrerer seg unna motstrid. Uttalelsen i Rt 2006.157 må da forstås som en presisering av hovedprinsippet om fullt innsyn som ligger til grunn for både Rt 2004.2023 og Rt 2005.1137, uten at det ble tatt stilling til det spesielle forholdet mellom §§ 216i og 242 på etterforskningsstadiet.

På denne bakgrunnen gir Rt 2004.2023 fortsatt grunnlag for å anta at opplysninger fra kommunikasjonskontroll faller utenom ”sakens dokumenter” når de ikke er brukt i etterforskningen, fordi taushetspliktregelen i § 216i da slår igjennom. Avgjørelsen oppstiller således et særskilt unntak fra det utvidete dokumentbegrepet som nå ellers gjelder. Sett i lys av dissensen og de senere avgjørelsene av dokumentbegrepet på domsstadiet, er det uvisst om dette resultatet vil stå seg ved neste korsvei. Men siden både flertallet og mindretallet påpekte at slike opplysninger kan omfattes av unntakene i § 242(1), har det trolig liten praktisk betydning hvorvidt opplysningene defineres som saksdokumenter eller ikke. På domsstadiet er opplysningene imidlertid gjenstand for innsyn fullt ut, uavhengig av politiets bruk, jf. Rt 2007-00227-U og Rt 2005.1137. Eventuelt unntak må da følge av vilkårene i §§ 264 eller 242a.

4.3.2 Særskilt om saker med berøringspunkter

Dokumentbegrepet står også i en særskilt stilling når det gjelder innsyn i overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll i saker med berøringspunkter. Det følger av Rt 2006.157 at det bare er den delen av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll-

saken som er relevant for sak 2, som inngår i dennes saksdokumenter. Dokumentbegrepet er tilsynelatende tolket snevrere enn det som nå ellers gjelder. Spørsmålet er hvorfor § 292(2)a) igjen ble brukt som avgrenskingskriterium⁵⁰. Årsaken er trolig at det i utgangspunktet dreier seg om *forskjellige* straffbare forhold og ikke ett *felles* forhold med flere siktede. Det er i sistnevnte tilfeller lagt til grunn at alle dokumenter som gjelder samme straffbare forhold kan ha betydning for samtlige siktede, slik at alle dokumentene er gjenstand for innsyn uavhengig av saksredigeringen⁵¹. Behovet for § 292(2)a) som avgrenskingskriterium faller da bort. Det er en annen situasjon å bruke bestemmelsen til å skille ulike saker i stedet for å unnta dokumenter som i utgangspunktet tilhører samme sak. Denne synsvinkelen gjør at Rt 2006.157 ikke strider mot gjeldende tolking av dokumentbegrepet.⁵² Den samsvarer også bedre med bestemmelsens prosessøkonomske formål om å unngå unødvendig bevisføring.

På den annen side medfører dette at forsvareren i sak 2 ikke får mulighet til selv å undersøke om det finnes opplysninger av betydning i kommunikasjonskontrollsakene utover det felles berøringspunktet. Dette hensynet har likevel liten vekt ettersom innsynet da vil gjelde et annet straffbart forhold, slik at verken prinsippene om kontradiksjon eller "equality of arms" tilsier innsyn. Det motsatte må i det minste forutsette konkrete omstendigheter som støtter begjæringen.⁵³

⁵⁰ I motsetning til Rt 2005.1137 og HR-2007-00227

⁵¹ Rt 2005.1137, avsnitt 30-34

⁵² Sml. Rt 2005.1137, Rt 2006.95, HR-2007-00227-U

⁵³ Rt 2006.157, avsnitt 24

5 Etterforsningsstadiet

5.1 Generelt om innsyn på etterforsningsstadiet

5.1.1 Hvem har innsynsrett?

Etter straffeprosessloven § 242(1) har mistenkte og hans forsvarer rett til dokumentinnsyn på etterforsningsstadiet. Det følger da logisk ”fra det mer til det mindre” at også siktede har slik rett. Straffeprosessloven kapittel 18 bruker fellesbetegnelsen ”mistenkte” for både siktede og mistenkte.⁵⁴ En nærmere sontring mellom begrepene har derfor ingen betydning i relasjon til dokumentinnsyn.

Problemstillingen er i stedet når en person er mistenkt i lovens forstand, da dette er den nedre grensen for innsynsrett. Verken straffeprosessloven, forarbeidene eller rettspraksis inneholder en legaldefinisjon av ”mistenkte”.

I juridisk teori er det antatt at en person er mistenkt når etterforskningen rettes mot vedkommende. Det vil normalt gjelde en person som er anmeldt. Er det uvisst hvem som er gjerningsmannen, vil ikke generelle avhør gi status som mistenkt, men dette kan stille seg annerledes dersom gjerningsmannen finnes innenfor en begrenset personkrets. Vurderingen beror til en viss grad på skjønn, men det kreves objektive holdepunkter for å etablere mistanke. Dersom en har grunn til å tro at vedkommende kan knyttes til saken, og en sentrerer etterforskingsskritt rundt vedkommende for å avklare dette, bør det være nok til mistanke, da vedkommende kan ha bruk for den prosessuelle beskyttelsen som følger av statusen.⁵⁵

Et særskilt spørsmål er om rettslig avhør av vitner medfører at ”forfølgning mot ham er innledet ved retten”, jf. straffeprosessloven § 82, slik at status som siktet inntreffer. I så fall

⁵⁴ Andenæs I, side 70.

⁵⁵ L.c, Bjerke/Keiserud side 357-358. Hov mener det er tilstrekkelig at vedkommende behandles som mistenkt, jf. Rettergang II, side 188

inntreder retten til dokumentinnsyn. Henvisningen til straffeprosessloven § 237 tilsier at "rettslig avhør" er forfølgning. Ordlyden "forfølgning" trekker språklig i retning av at rettslig vitneavhør ikke gir siktetstatus. Påtaleinstruksen § 15-1(2) som skiller mellom "siktete" og "vitner" trekker i samme retning. Forarbeidene er tause. Spørsmålet var imidlertid oppe i Rt 1997.1523. Det var foretatt rettslig vitneavhør av fire medlemmer i Hells Angels. Politiet mistenkte at en drapsmann befant seg blant de 20-30 medlemmene. De avhørte krevde siktetstatus. Kjæremålsutvalget var ikke enig, da mistanken rettet seg mot en ubestemt personkrets og ikke de avhørte spesielt, samt at årsaken til avhøret var at de nektet å forklare seg for politiet. Avveining av rettskildefaktorene tilsier at rettslig avhør ikke automatisk gir siktetstatus. Hvorvidt det er tilfelle, beror på om avhøret foretas på bakgrunn av en kvalifisert, konkret mistanke mot vedkommende, eller om vedkommende bare er en av flere mulige gjerningsmenn i personkretsen.

Uttrykket "hans forsvarer" i § 242(1) betyr språklig at både offentlig oppnevnt forsvarer og privat antatt forsvarer har rett til dokumentinnsyn. Dette støttes av henvisningen til straffeprosessloven §§ 94 flg. Innsynsretten inntreder når vedkommende har akseptert forsvareroppgavet.⁵⁶ Etter straffeprosessloven § 242(1) 3. punktum, har offentlig oppnevnt forsvarer ubetinget innsynsrett i dokumenter som fremlegges eller har vært fremlagt i rettsmøte. En antitetisk tolking av ordlyden tilsier imidlertid at privat forsvarer ikke har tilsvarende rett⁵⁷. Etter straffeprosessloven § 100a(2) har oppnevnt advokat samme innsynsrett som forsvareren.⁵⁸

5.2 Hovedregelen er innsyn

Når innsyn begjæres, følger det av ordlyden i straffeprosessloven § 242(1) at innsyn skal gis. Dette er hovedregelen, og det er unntak som krever en reell begrunnelse knyttet til lo-

⁵⁶ Bjerke/Keiserud side 872.

⁵⁷ Andorsen, side 28

⁵⁸ Jf. Inst.O. nr. 113(2004-2005) pkt. 6.2

vens vilkår, jf. 1. og 2. ledd. Vurderingstemaet er i så måte midlertidig nektelse av innsyn for å ivareta formålet med etterforskingen. Dette må avveies mot mistenktes rettigheter. Det er større adgang til å gjøre unntak fra innsynsretten på etterforskningsstadiet enn på domsstadiet.

Det følger motsetningsvis av ordlyden i § 242(1) at politiet ikke plikter å legge frem dokumentene uoppfordret for mistenkte og forsvareren. Dersom det fremsettes begjæring, men påtalemyndigheten mener at vilkårene for å nekte innsyn er oppfylt, kan de selv beslutte å holde dokumentene tilbake. Etter § 242(3) kan mistenkte og forsvareren da bringe spørsmålet direkte inn for retten til avgjørelse, uten å gå via høyere påtalemyndighet. Dersom det senere ønskes innsyn i nye dokumenter, må det fremsettes ny begjæring om dette. Det er ingen tidsfrist for påtalemyndigheten til å besvare henvendelsen, men dersom svar ikke er mottatt innen rimelig tid, bør passiviteten etter ordlyden i § 242(3) oppfattes som ”blir nektet adgang”, slik at spørsmålet kan bringes inn for retten.

5.2.1 Innsynsrett etter EMK

Spørsmålet er hvilken rett til dokumentinnsyn som følger av EMK på etterforskningsstadiet. Av EMK artikkel 5 nr. 2, sett i sammenheng med artikkel 5 nr. 1c og nr. 4, kan det utledes at siktede har rett til dokumentinnsyn på etterforskningsstadiet dersom han skal varetektsfengsles, for effektivt å kunne prøve lovligheten av pågrepelse og frihetsberøvelse. Hensynet til kontradiksjon og ”equality of arms” tilsier dette.

Ordlyden i artikkel 6 tilsier at retten til dokumentinnsyn gjelder på domsstadiet før hovedforhandling for å forberede forsvaret. Skjæringspunktet blir da tiltalebeslutningen.⁵⁹ Etter nr. 1 kommer bestemmelsen til anvendelse når det foreligger en ”straffesiktelse”. Begrepet tolkes autonomt, men den nasjonale klassifiseringen er avgjørende hvis det innebærer at

⁵⁹ Andorsen, side 40

vedkommende er siktet.⁶⁰ En person som er siktet etter straffeprosessloven § 82, vil derfor ha ubetinget krav på vernet som bestemmelsen gir. Men etter EMD-praksis kan en ”straffesiktelse” også foreligge hvor det er gjennomført tiltak slik at ”*situation has been substantially affected*”⁶¹. Anmeldelse eller generell mistanke er ikke nok. Det avgjørende er om mistenktes situasjon er påvirket i en grad som nødvendiggjør at garantiene i artikkel 6 trer i virksomhet, som for eksempel tvangsmidler, etterlysing eller forelegg.⁶² Det beror derfor på en konkret vurdering når det er nødvendig at den enkelte rettighet i art. 6 trer i virksomhet, og retten til dokumentinnsyn kan inntre allerede når vedkommende har status som mistenkt⁶³. Konklusjonen er at EMK gir rett til dokumentinnsyn på alle stadier av saken. Straffeprosesslovens hovedregel om dokumentinnsyn er i samsvar med dette.

5.3 Unntak fra innsynsrett ved utenrettslig etterforsking

5.3.1 Bevisforspillelsesfare

Ordlyden ”uten skade eller fare for etterforskingens øyemed”, jf. straffeprosessloven § 242(1) 1. punktum, er upresis, men en språklig forståelse indikerer bevisforspillelsesfare. Det er også uttalt i forarbeidene.⁶⁴ Språklig tilsier ”uten skade eller fare” at det ikke kreves at beviset går tapt. Det er tilstrekkelig til bevisforspillelsesfare at mistenkte kan vanskeliggjøre etterforskingen.⁶⁵ Bevisforspillelse omfatter bl.a. fjerning/ødeleggelse av spor og påvirkning av vitner eller medskyldige, jf. straffeprosessloven § 171(1) nr. 2. Et særskilt spørsmål er om dette også gjelder mistenktes mulighet for å konstruere uriktig forklaring. Ordlyden i § 242(1) hindrer ikke en slik oppfatning. Ordlyden i § 171(1) nr. 2 kan trekke i motsatt retning, da kun vitner og medskyldige er nevnt. I Rt 2003.1125⁶⁶ var spørsmålet

⁶⁰ Jebens, side 386

⁶¹ Aall, side 109

⁶² L.c.

⁶³ Aall s. 111, Rt 2003.877 avsnitt 31

⁶⁴ Innst.O. nr. 37(1980-91) side 28

⁶⁵ Andorsen, side 35

⁶⁶ Avsnitt 16

om muligheten for å tilpasse forklaringen var bevisforspillelsesfare etter § 242(1). Kjæremålsutvalget fant at det var tilfelle, da ordlyden i bestemmelsen ikke begrenser en slik oppfatning.⁶⁷ Også dette må derfor være bevisforspillelsesfare etter § 242(1). Bevisforspillelsesfaren må relatere seg til mistenktes sak, ikke til etterforskningen av andre saker.⁶⁸

Det neste spørsmålet er hvilken sannsynlighetsgrad det kreves for at dokumentinnsyn vil føre til fare for bevisforspillelse. Språklig tilsier ordlyden ”fare” i § 242(1) at det ikke kreves sannsynlighetsovervekt. Forarbeidene gir ingen veiledning. Spørsmålet var oppe i Rt 2004.1308. Saken gjaldt økonomisk bedrageri. Påtalemyndigheten nektet dokumentinnsyn. Motparten hevdet at det ikke var sannsynlighetsovervekt for bevisforspillelsesfare. Kjæremålsutvalget uttalte at farekriteriet er oppfylt ved en mulighet for bevisforspillelse. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt, men objektive omstendigheter må tilsi at skadevirkningen ved innsyn kan inntre. Dette innebærer et krav om at påtalemyndigheten må vurdere dokumentene individuelt og gi en konkret begrunnelse for å nekte innsyn, hvilket må oppfattes som utgangspunktet etter straffeprosessloven § 242. Kjæremålsutvalget uttaler imidlertid at siktedes behov for kontradiksjon ikke alltid tilsier at påtalemyndigheten må prioritere innsynsretten foran presserende etterforskningsoppgaver. Dersom saken er svært komplisert og ressurskrevende med flere mistenkte, bør politiet i en periode kunne prioritere etterforskningen fremfor å vurdere om innsyn i de ulike dokumenter kan medføre bevisforspillelsesfare.

Slutningene fra dommen er at det gjelder et lavt sannsynlighetskrav, og at påtalemyndigheten på bakgrunn av ressurs- og prioritetshensyn, midlertidig kan nekte innsyn uten å vurdere konkret om innsyn vil medføre bevisforspillelsesfare.

⁶⁷ Slik også Rt 1995.1054, Rt. 1994.636

⁶⁸ Ot.prp. nr. 40(1999-2000) side 17

En problemstilling er om nektelse av dokumentinnsyn likevel kan medføre et for stort inngrep i mistenktes prosessuelle rettigheter, selv om det etter en konkret vurdering foreligger bevisforspillelsesfare. Rt 2003.877 gjaldt en narkotikasak hvor siktede var nektet dokumentinnsyn pga. bevisforspillelsesfare. Lagmannsrettens kjennelse ble opphevet fordi bevisforspillelsesfaren ikke var avveid mot siktedes prosessuelle rettigheter, jf. EMK art 5 og 6. Kjæremålsutvalget uttalte at det stilles krav til kontradiksjon og "equality of arms", og viste til Garcia Alva mot Tyskland⁶⁹. Han var varetektsfengslet i en narkotikasak, og påtalemyndigheten nektet dokumentinnsyn på grunn av bevisforspillelsesfare. Han bestred rettmessigheten av dette, jf. EMK artikkel 5 nr. 4. EMD anerkjente nødvendigheten av å nekte dokumentinnsyn på grunn av bevisforspillelsesfare, men ikke på bekostning av retten til et effektivt forsvar og muligheten til å kontrollere lovligheten av inngrepet. Domstolen uttalte:

"(..)information which is essential for the assessment of the lawfulness of a detention should be made available in an appropriate manner to the suspect's lawyer"⁷⁰."

Høyesterett tolket dette som et krav om at de etterforskningsmessige hensyn må avveies mot siktedes behov for innsyn. Bevisforspillelsesfaren vil normalt veie tyngst, men kravet om innsyn står sterkere etter hvert som tiden går. Utvalget pekte også på at kryssende hensyn kan ivaretas på en forsvarlig måte i forhold til EMK ved at forsvareren får innsyn mot taushetsplikt overfor klienten, samt at en presis utforming av siktelsen kan ivareta behovet for kontradiksjon i etterforskningsfasen⁷¹. Premissene taler for å innfortolke en begrensning i anvendelsen av § 242; adgangen til å nekte dokumentinnsyn må balanseres mot hensynene til kontradiksjon og likestilling av partene. Konklusjonen er derfor at bevisforspillelsesfare i seg selv ikke er tilstrekkelig til å nekte dokumentinnsyn. Det må foretas en konkret helhetsvurdering av om nektelse vil medføre et for stort inngrep i mistenktes prosessuelle rettigheter. Ved å ta forholdsregler som en presis utforming av siktelsen, kan trolig påtalemyndigheten forebygge at retten finner det nødvendig å pålegge dokumentinnsyn.

⁶⁹ EMDs dom 13.02. 2001

⁷⁰ Avsnitt 42

⁷¹ Rt.2003.877, avsnitt 32-33, Ot.prp. nr 40(1999-2000) side 17

5.3.2 Fare eller skade for tredjemann

Etter straffeprosessloven § 242(1) 1.punktum er det også unntak fra dokumentinnsyn hvis det ikke kan skje *”uten fare eller skade for tredjemann”*. Ordlyden må forstås slik at innsyn kan nektes hvis dokumentene inneholder opplysninger som gir begrunnet frykt for represalier mot vitner eller deres nærstående om de blir kjent for mistenkte. Forarbeidene sier også dette, men presiserer at frykten må hvile på et realistisk grunnlag.⁷² Det tungtveiende hensynet til å beskytte liv/helse taler etter min vurdering for at det ikke skal så mye til for å klausulere dokumentene.

Kravet til sannsynlighet må etter sammenhengen være det samme som for alternativet om bevisforspillelsesfare. I vurderingen vil det være relevant å legge vekt på om det er konkrete holdepunkter for at tredjemann vil utsettes for fare, blant annet type sak og hvilket miljø som er involvert, samt hvor lett det er å identifisere tredjemann ut fra dokumentene.⁷³ Også i forhold til dette kriteriet må imidlertid en nektelse av innsyn balanseres mot mistenktes prosessuelle rettigheter.⁷⁴

5.3.3 Opplysninger fra kommunikasjonskontroll

Etter § 242(1) 2. punktum kan det nektes innsyn i dokumenter som inneholder opplysninger fra kommunikasjonskontroll, dersom innsyn kan skade etterforskingen av andre saker. Regelen er ellers at dokumentinnsyn ikke kan nektes med en slik begrunnelse. Spesielle hensyn gjør seg imidlertid gjeldende, da dokumentene kan inneholde opplysninger om bakmenn, andre mistenkte og andre straffbare forhold under etterforsking. Innsyn kan da skade etterforskingen. Dette gjelder særlig narkotikasaker, men unntaksregelen er ikke be-

⁷² Inst.O. nr. 27(1980-81) side 29

⁷³ Magnussen, side 78

⁷⁴ Rt.2003.877, avsnitt 28

grenset til slike saker. Det er i forarbeidene forutsatt at det gis fullt innsyn i opplysningene på tiltalestadiet, slik at hensynene til kontradiksjon og "equality of arms" blir ivarettatt.⁷⁵

5.4 Utvidet innsynsrett ved rettslig etterforsking

Det følger av straffeprosessloven § 242(1) 3. punktum at offentlig forsvarer har en ubetinget rett til innsyn i dokumenter som "*fremlegges eller har vært fremlagt i rettsmøte.*" Ordlyden trekker språklig i retning av å gjelde de dokumenter som blir stilt til rettens disposisjon. Tolkingsspørsmålet er derfor om innsyn kan nektes i dokumenter som ikke fremlegges. Problemstillingen ble drøftet i Rt 1993.1121. Kjøremålsutvalget uttalte at loven må tolkes utvidende, slik at forsvarers innsynsrett omfatter "sakens dokumenter" slik de foreligger når rettsmøtet holdes. Sakens dokumenter utgjør en enhet. Påtalemyndigheten kunne derfor ikke skjønnsmessig unnlate å legge frem enkelte dokumenter⁷⁶. Dette betyr at når det avholdes rettsmøte i saken, har forsvarer rett til innsyn i samtlige av "sakens dokumenter" som foreligger på det tidspunktet. Forsvareren har rett til komplette dokumentsett, og påtalemyndigheten kan ikke av taktiske hensyn holde tilbake enkeltdokumenter. Hensynet til kontradiksjon og jevnbyrdighet tilsier dette. Selv om politiet mener dokumentet ikke har relevans for rettsmøtet, kan forsvaret vurdere det med andre øyne. Slutningen er at det etter § 242(1) 3. punktum bare kan nektes innsyn i dokumenter som faller *utenfor* begrepet "sakens dokumenter".

Dette reiser for det første spørsmål om hva som er situasjonen dersom påtalemyndigheten i rettsmøte velger å legge frem opplysninger som ikke inngår i "sakens dokumenter". For det andre hva som er forholdet mellom unntaksregelen i 1. punktum og regelen om utvidet innsynsrett i 3. punktum. Begge problemstillingene var oppe i Rt 2004.1080⁷⁷. Kjøremålsutvalget presiserte i begge henseender at det oppstår innsynsrett for forsvareren dersom påta-

⁷⁵ Ot.prp. nr. 64(1998-99) side 68, 163-164

⁷⁶ Side 1126

⁷⁷ Avsnitt 18

lemyndigheten velger å legge frem dokumenter i rettsmøtet som i utgangspunktet er unntatt fra innsynsrett.

Problemstillingen blir derfor hva som er et rettsmøte i lovens forstand. Lov om domstolene av 13.8.1915 nr 5 (domstoloven) § 122 sier at "rettsmøte" holdes til forhandling mellom partene og til avhør av parter, vitner eller sakkyndige. Fra ordlyden kan det slutes at hovedforhandling og rettslig avhør er rettsmøte. Videre følger det av henvisningen til straffeprosessloven §§ 43 og 52 at dommer og kjennelser avsies i "rettsmøte". Da spørsmål om varetektsfengsling avgjøres ved kjennelse, jf. straffeprosessloven § 184(1), kan en slutte at det er "rettsmøte". Avgjørelser som ikke er dommer eller kjennelser, er beslutninger, jf. straffeprosessloven § 53(1). Når spørsmål om pågrepelse, ransaking og beslag avgjøres av retten, er dette beslutning, jf. straffeprosessloven §§ 175(2), 197(2) og 205(2). Avgjørelse om opprettholdelse av beslag treffes imidlertid ved kjennelse, jf. § 208(3). I Rt 1996.834 var spørsmålet om rettens behandling av ransakelsesbegjæring var "rettsmøte" som hjemlet dokumentinnsyn, jf. straffeprosessloven § 242(1). Kjæremålsutvalget fant at det ikke var tilfelle.

Det fremgår av forarbeidene at forsvareren har rett til å se dokumentene før rettsmøtet starter.⁷⁸ Ved fengslingsmøter er dette lovfestet i straffeprosessloven § 98(2). Den utvidete innsynsretten gjelder "offentlig forsvarer". Etter straffeprosessloven § 100 betyr det en forsvarer som retten har oppnevnt i medhold av reglene i §§ 96-99. Jeg går ikke nærmere inn på det her.

Konklusjonen er at fremleggelse i rettsmøte etter § 242(1) 3. punktum gir oppnevnt forsvar innsynsrett utover retten som følger av 1. punktum.

⁷⁸ Ot.prp. nr. 35(1978-1979) side 192.

Neste problemstilling er om forsvareren har taushetsplikt overfor mistenkte om opplysningene han får innsyn i etter § 242(1) 3. punktum. Forarbeidene gir ingen veiledning. Ordlyden kan forstås slik at den kun nekter mistenkte innsyn i *dokumentene*, og at den ikke er til hinder for at forsvareren *muntlig* går gjennom innholdet. Det naturlige utgangspunkt for forsvareren vil nettopp være å konferere med klienten om saken, og en kan derfor ikke legge til grunn at det uten videre gjelder en taushetsplikt.

På den andre siden kan systematikken i bestemmelsen trekke i retning av at opplysningene ikke skal viderebringes til mistenkte, dersom han i utgangspunktet er nektet innsyn av hensyn til etterforskingen. Dette fordi etterforskingshensynet da er funnet tyngre enn innsynsretten. Forsvarers ensidige innsynsrett skal kompensere for dette ved å ivareta mistenktes rettsikkerhetsinteresser, og må forutsetningsvis bety at han ikke kan røpe opplysningene for mistenkte. I motsatt fall vil ikke bestemmelsen ha noen praktisk betydning. Det følger også av domstoloven § 128 at retten kan pålegge tilstedeværende taushetsplikt om opplysningene som er fremkommet i rettsmøtet.

I Rt 1998.1853 kom kjæremålsutvalget til at forsvareren kan pålegges taushetsplikt overfor siktede om innholdet av dokumentene som vilkår for innsyn i enkelte saksdokumenter, jf. straffeprosessloven § 242(1). Siktede var varetektsfengslet i en narkotikasak, og kjæremålsutvalget fant at det ville være svært skadelig for etterforskingen om han fikk kunnskap om innholdet i dokumentene.⁷⁹ Avgjørelsen gjaldt utenrettslig etterforsking, og begrunnelsen bygger trolig på ”fra det mer til det mindre”: Når vilkårene er oppfylt for å nekte både mistenkte og forsvareren innsyn, må også det mindre inngripende være tillatt, som å gi forsvarer innsyn mot taushetsplikt.⁸⁰

⁷⁹ Slik også Rt.1995.1054

⁸⁰ Se Andorsen, pkt. 7.2

Konklusjonen er at taushetsplikt overfor mistenkte bare forutsettes dersom den *uttrykkelig* er pålagt forsvareren av retten.⁸¹

5.4.1 Unntak fra utvidet innsynsrett

Det følger av § 242(1) 3. punktum at den utvidete innsynsretten ved rettslig etterforskning ikke gjelder spørsmål om å ta standpunkt til politiets avslag på dokumentinnsyn. Begrunnelsen er at forsvareren ellers ville fått ubetinget innsyn ved å fremprovosere et rettsmøte om saken⁸². Etter 4. punktum er det heller ikke utvidet innsynsrett for forsvarer i dokumenter som bør holdes hemmelig av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat.⁸³

Et særskilt spørsmål er om § 242(1) 3. punktum medfører at rettens behandling av begjæring om tillatelse til kommunikasjonskontroll, jf. §§ 216e(1), gir rett til dokumentinnsyn i inngangsupplysninger utover det som fremlegges. Retten avgjør begjæringen ved kjennelse, jf. § 216a(1). Den legges derfor frem i rettsmøte, og ordlyden i § 242(1) 3. punktum tilsier at forsvarer har innsynsrett. Isolert sett gjelder dette bare dokumenter ”som legges frem”. Men i Rt 2004.2023⁸⁴ anførte forsvareren Rt 1993.1121 som begrunnelse for innsyn i kommunikasjonskontrollmateriale som påtalemyndigheten ikke fremla, under henvisning til at kjennelsen oppstiller et enhetlig dokumentbegrep. Flertallet fant at avgjørelsen var uten vekt for spørsmålet, da det

”er åpenbart at avgjørelsen ikke overveide de spesielle problemer som dokumenter ved kommunikasjonskontroll medfører⁸⁵”.

De viste til at kjennelsen var avsagt på et tidspunkt da opplysninger fra kommunikasjonskontroll ikke var tillatt som bevis, og innsyn var uttrykkelig avskåret. Begrunnelsen har

⁸¹ Slik også Andenæs I, side 298-299.

⁸² Andenæs I, side 298

⁸³ Jeg har avgrenset mot nærmere drøftelse av dette.

⁸⁴ Se. 4.3.1.

⁸⁵ Avsnitt 3.7

etter min vurdering overføringsverdi; når ubrukte opplysninger som er resultat av kontrollen er unntatt fra det enhetlige dokumentbegrepet, må også inngangsupplysninger som ikke brukes i rettsmøte for å begrunne kontrollen, være unntatt. Reelle hensyn som effektiviteten av etterforskningsmiddelet og mistenktes rettssikkerhet kan trekke i begge retninger. Når heller ikke forarbeidene løser spørsmålet direkte, må slutningen fra Rt 2004.2023 være avgjørende for løsningen, selv om dissens 3-2 reduserer vekten av kjennelsen. Slutningen lar seg forene med de vurderinger som er gjort i 4.3.1. Konklusjonen er etter min oppfatning at rettens behandling av begjæring om kommunikasjonskontroll ikke medfører utvidet innsyn på etterforskningsstadiet.

6 Tiltalestadiet og domsstadiet

6.1 Hva er tiltalestadiet og domsstadiet?

Tiltalestadiet er når saken er ferdig etterforsket og ligger hos påtalemyndigheten for påtalemessig avgjørelse. Denne vurderingen kan resultere i henleggelse, påtaleunndatelse, konfliktrådsoverføring, forelegg, tilståelsesdom eller tiltale. Domsstadiet er når saken er oversendt til retten med tiltalebeslutning for å avholde hovedforhandling. Grensen mellom tiltalestadiet og domsstadiet blir derfor tidspunktet når tiltalebeslutningen sendes til retten.⁸⁶

6.2 Hvilket regelsett gjelder på tiltalestadiet?

Problemstillingen i det følgende er derfor hva som er skjæringspunktet mellom anvendelsen av §§ 242 og 264/267, altså hvilket regelsett som gjelder på tiltalestadiet.

Språklig trekker § 264(1) i retning av at skjæringspunktet er det tidspunktet som påtalemyndigheten sender tiltalebeslutningen og dokumentene. Tilsvarende følger det av § 267(1) at en tiltalt uten forsvarer ved forkynning av tiltalebeslutningen skal gjøres kjent med at han kan få se sakens dokumenter. Loven presiserer ikke nærmere hva som er skjæringspunktet mellom anvendelsen av §§ 242 og 264. Heller ikke forarbeidene gjør det.

Et reelt hensyn som kan innvendes mot at § 242 gjelder på tiltalestadiet, er at det blir opp til påtalemyndigheten å definere når tiltalte og forsvareren får fullt dokumentinnsyn i medhold av § 264, fordi påtalemyndigheten i så fall kan drøye med å avgjøre tiltalespørsmålet, og så søke å få saken raskt opp for retten. I omfattende sakskompleks kan det gi tiltalte og forsvareren dårlig tid til å sette seg inn i sakens dokumenter og til å forberede forsvaret. En slik

⁸⁶ Se nærmere Magnussen, side 123.

regelforståelse kan være i motstrid med prinsippene om kontradiksjon og ”equality of arms”, samt EMK artikkel 6 nr 1, som krever at en straffesak skal avgjøres innen ”rimelig tid” fra anmeldelse til rettskraftig avgjørelse foreligger.

Det følger imidlertid av straffeprosessloven § 249(1) at tiltale spørsmålet skal avgjøres så snart saken er tilstrekkelig forberedt. Etter 2. ledd gjelder det en tidsfrist på 6 uker dersom mistenkte er under 18 år på handlingstiden. Straffeprosessloven § 226(4) stiller også krav om at etterforskingen skal gjennomføres så raskt som mulig. Ut fra sammenhengen i regelverket kan det derfor utledes at det ikke er tillatt å drøye med å avgjøre tiltale spørsmålet, hvilket gjør at motargumentene nevnt ovenfor ikke har tung rettskildemessig vekt i motsatt retning av ordlyden. I samsvar med utgangspunktet ved lovtolkning må ordlyden veie tyngst. Da ingen rettskildefaktorer drar tungt i motsatt retning, blir konklusjonen at skjæringspunktet mellom anvendelsen av straffeprosessloven §§ 242 og 264/267 er tidspunktet for forkynnelse av tiltalebeslutningen.

Dette betyr at reglene om dokumentinnsyn etter § 242 gjelder på tiltalestadiet. Kravet om dokumentinnsyn står imidlertid sterkere etter hvert som tiden går⁸⁷. Det skal derfor mer til for å nekte innsyn etter unntakskriteriene i § 242 på tiltalestadiet enn på etterforskningsstadiet, hvilket henger sammen med at bevisforspillelsesfaren svekkes etter hvert som saken blir ferdig etterforsket. Avveiningen av kryssende hensyn kan derfor falle forskjellig ut på disse to stadiene. Imidlertid vil unntakene av hensynet til tredjemann, til anonyme vitner og til rikets sikkerhet, trolig fortsatt stå sterkt på tiltalestadiet, hvilket gjenspeiles i at innsyn kan nektes etter de to sistnevnte kriteriene også på domsstadiet, jf. § 264 4. og 5. ledd. Nektet innsyn av hensyn til tredjemann kan på domsstadiet følge av straffeprosessloven § 242a, jf. § 264(2).

⁸⁷ Rt 2003.877, avsnitt 32

6.3 Domsstadiet

6.3.1 Utgangspunktet er full innsynsrett

Det følger logisk at straffeprosessloven § 264 da gjelder på domsstadiet, og at dette stadiet etter 1. ledd starter når tiltalebeslutningen går til forkynning for tiltalte. Da skal samtidig bevisoppgaven og ”sakens dokumenter” sendes forsvareren, jf. 1. ledd, 1. punktum. I motsetning til på etterforsningsstadiet skal påtalemyndigheten av eget tiltak oversende alle dokumentene. Tiltalte har samme innsynsrett som forsvareren. Det er opp til forsvareren om klienten skal få låne dokumentene, men i medhold av påtaleinstruksen § 25-5(3) kan påtalemyndigheten nekte slikt utlån når det foreligger særlige grunner. Det følger av bestemmelsen at opplysninger om personlige forhold, samt fare for at dokumenter blir brukt på utilbørlig måte, kan være ”særlig grunn”. Ellers må det bero på en konkret vurdering om særlige grunner foreligger.⁸⁸ Dersom påtalemyndigheten ønsker å nekte innsyn i enkelte dokumenter, må de bringe spørsmålet inn for retten til avgjørelse. Denne hjemmelen følger ikke av § 264, men det har skjedd flere ganger i praksis.⁸⁹

Dersom tiltalte ikke har forsvarer, følger det av straffeprosessloven § 267 og påtaleinstruksen § 25-6 at tiltalte skal få beskjed om at han har rett til å se sakens dokumenter hos påtalemyndigheten. Han kan gis kopi av dokumentene med mindre særlige grunner taler mot det, jf. påtaleinstruksen § 25-6(2).

Retten til en rettferdig rettergang og de grunnleggende straffeprosessuelle prinsippene som nevnt i pkt. 2 slår inn med full tyngde på domsstadiet, da rettens oppgave er å avgjøre skyld- og straffespørsmålet. Tiltalte skal ha rett til effektiv kontradiksjon og til å kontrollere at etterforskningen mot ham er utført i samsvar med loven. Forsvareren og tiltalte må da kunne gjøre seg kjent med bevisene på samme vilkår som påtalemyndigheten, og selv kunne vurdere hvilke deler av dette som er relevant. Samtidig må prosessordningen av hensyn

⁸⁸ Langbach, side 95-96

⁸⁹ Bl.a Rt 2005.1137. Se Magnussen side 130

til å oppklare alvorlig kriminalitet ivareta behovet for å skjerme politiets etterforskningsmetoder. Innsyn i opplysninger om informanter, infiltrasjon, overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll og spaning og etterretning kan ødelegge etterforskningen i andre saker, samt sette liv og helse på spill. Dette hensynet gjør seg like sterkt gjeldende på domsstadiet som på tidligere stadier av saken. Avveiningen av disse kryssende hensynene er årsaken til at det er færre muligheter for å nekte innsyn i "sakens dokumenter" på domsstadiet enn på etterforskningsstadiet. Utgangspunktet er fullt innsyn for forsvarer og tiltalte. Som det er redegjort for i del 4.3, gjelder det nå et vidt dokumentbegrep. I utgangspunktet vil derfor også "inngangsinformasjon" etter gjeldende rett være undergitt innsyn.

6.3.2 Hindret innsyn som saksbehandlingsfeil

Problemstillingen er konsekvensen av at tiltalte og hans forsvarer ikke får dokumentinnsyn i samsvar med foreskrevet fremgangsmåte i § 264.

Vurderingstemaet ved saksbehandlingsfeil fremgår av § 343(1). Det følger av ordlyden "antas" at vilkåret er relativt, det vil si at saksbehandlingsfeilen ikke absolutt fører til opphevelse, men beror på en skjønnsmessig vurdering av om den har "virket inn på dommens innhold". Språklig betyr vilkårene at det er tilstrekkelig med en rimelig mulighet for at feilen kan ha virket inn, det kreves ikke sannsynlighetsovervekt. Det må videre vurderes hvor alvorlig feilen er, og om det er sammenheng mellom denne og skyldspørsmålet eller straffeutmålingen⁹⁰. Det kan av dette utledes at det ikke skal mye til før hindret dokumentinnsyn fører til opphevelse, dersom muligheten for kontradiksjon avskjæres.

Rt 2000.1297 trekker i samme retning: Kjennelsen gjaldt spørsmål om førerkortbeslag. Lagmannsrettens avgjørelse var truffet uten at lagmannsretten hadde fått seg forelagt et støtteskriv fra forsvareren. Kjæremålsutvalget opphevet lagmannsrettens kjennelse om fø-

⁹⁰ Bjerke/Keiserud, side 1121

rerkortbeslag, med begrunnelse at ”..det ikke kan stilles særlig strenge krav til sannsynligheten for at feil ved saksbehandlingen kan ha hatt innvirkning på avgjørelsens innhold hvor hensynet til kontradiksjon ikke er varetatt”.

Rt 1987.620 gjaldt en voldtektssak hvor det var anket over saksbehandlingen. Forsvareren ble oppnevnt åtte måneder før hovedforhandlingen. Han fikk oversendt dokumentene under en uke før hovedforhandling, hvilket var over fire måneder etter at tiltalebeslutningen ble forkynt for tiltalte. Spørsmålet var om saksbehandlingsfeilen hadde innvirket på dommens innhold. Kjæremålsutvalget fant feilen uheldig, men påpekte at tiltalte og forsvarer selv hadde oppfordring til å følge opp saken, og at forsvaret ikke var blitt avskåret fra bevisføring av betydning. Feilen hadde derfor ikke virket inn på dommens innhold. Fra kjennelsen kan det utledes at det må foretas en konkret vurdering, og at det skal en del til før sen oversendelse av saksdokumenter fører til opphevelse etter § 343(1).

Konklusjonen som kan trekkes av rettskildefaktorene, er at det ikke skal mye til etter § 343(1) før avskjæring av kontradiksjon fører til opphevelse. I forhold til sen oversendelse av saksdokumenter som en isolert saksbehandlingsfeil, skal det nok likevel en del til før dette fører til opphevelse. Da vurderingen er konkret, kan den relative vurderingen falle forskjellig ut etter sakens art, hvilke type dokumenter det gjelder, og om dette samlet har svekket forsvaret i forhold til skyldspørsmålet eller straffespørsmålet.

7 Felles unntak fra dokumentinnsyn på etterforsningsstadiet og tiltalestadiet / domsstadiet

7.1 Anonyme vitner

Det følger av straffeprosessloven §§ 242(2) og 264(4) at mistenkte og tiltalte ikke kan få innsyn i opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent i saker hvor det er begjært anonym vitneførsel. Regelen er en naturlig konsekvens av formålet bak reglene om anonyme vitner, som etter straffeprosessloven § 234a(2) jf § 130a(2) går ut på å beskytte vitner eller politiets kilder og informanter. Dersom hovedregelen om innsyn skulle gjelde også slike dokumenter, ville anonym vitneførsel blitt illusorisk og uten effekt.

Jeg behandler ikke reglene om anonym vitneførsel særlig inngående her, men nevner at det gjelder strenge vilkår, jf. § 130a. Ordningen skal bare brukes dersom det er strengt nødvendig og ikke medfører vesentlige betenkeligheter av hensyn til siktedes forsvar. Ved vurderingen av å tillate anonym vitneførsel, må retten foreta den samme avveiningen av de krysseende hensynene om å oppklare og retterføre alvorlig kriminalitet og å ivareta siktedes rett til en rettferdig rettergang, som ved spørsmål om å nekte dokumentinnsyn etter § 242(1).

Slik som §§ 242(2) og 264(4) er utformet, skjer imidlertid ikke en slik avveining i medhold av disse bestemmelsene. Er det begjært anonym vitneførsel, skal mistenkte automatisk nektes innsyn i opplysninger som kan identifisere vitnet. Dette gjelder både opplysninger som kommer frem i forbindelse med behandlingen av begjæringen og selve avhøret. Lovteksten bruker uttrykket ”opplysninger” i stedet for ”dokument”. Dette trekker språklig i retning av at det må gis innsyn i de deler av dokumentet som ikke inneholder slike opplysninger. Denne forståelsen er også lagt til grunn i forarbeidene.⁹¹ Dersom retten avslår begjæringen

⁹¹ Ot.prp. nr. 40(1999-2000) side 118-119

om anonym vitneførsel, skal det fortsatt nektes innsyn, med mindre påtalemyndigheten velger å føre vitnet under fullt navn. I så fall gjelder hovedregelen om innsyn, og eventuell nektelse må da vurderes etter de andre vilkårene for dette i §§242, 242a eller 264. Etter ordlyden i §§ 242(2) og 264(4) kan ikke forsvareren nektes innsyn, men en forutsetning for innsyn må etter sammenhengen være at han aksepterer taushetsplikt overfor mistenkte/tiltalte. Det følger av forarbeidene at tiltalte uten hinder av fjerde punktum kan be om at vitnet blir ført hvis han på selvstendig grunnlag har opplysninger om hvem vitnet er.⁹²

Forarbeidene kommenterer at § 242(2) ikke er nødvendig for å hindre innsyn i opplysninger om vitnets identitet, da dette også kan oppnås ved bruk av unntaksvilkårene i § 242(1).⁹³ Unntaket i § 264(4) har imidlertid selvstendig betydning, da opplysningene ellers ville vært undergitt innsyn etter hovedregelen i 1. ledd.

7.2 Flere mistenkte / tiltalte

Etter straffeprosessloven §§ 242(4) og 264(5) gjelder retten til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter ikke dokumenter som bare gjelder for andre mistenkte / tiltaltes forhold. I forhold til sontringen mellom hva som er eget og hva som er andres forhold, viser jeg til drøftelsen av dette i punkt 3.2.3 Ved uenighet om anvendelsen av § 264(4), avgjøres spørsmålet av retten som saken er reist for. Avgjørelsesmåten er kjennelse, som kan påkjæres til høyere rettsinstans.⁹⁴

7.3 Unntak etter straffeprosessloven § 242a

Bestemmelsen oppstiller ytterligere unntak fra hovedregelen om innsynsrett. Den er plassert i kapittel 18 om etterforsking, og gjelder således på etterforskningsstadiet og tiltalestadi-

⁹² Ibid. side 119

⁹³ Ibid. side 53

⁹⁴ Bjerke/Keiserud (2001) side 957

et. Det følger av §§ 264(2 og 6) og 267(1) at den også gjelder på domsstadiet. Viktige og sentrale vilkår for omfanget av retten til dokumentinnsyn på alle stadier er dermed samlet i en egen, relativt omfattende bestemmelse. Jeg har derfor valgt å behandle § 242a i et eget hovedpunkt, og vil i det følgende redegjøre for bestemmelsen.

8 Nærmere om § 242a

8.1 Bakgrunnen for bestemmelsen

Straffeprosessloven § 242a ble vedtatt ved lov 9. mai 2003 nr. 30. Bakgrunnen for bestemmelsen var en utvikling hvor kriminelle i stadig større utstrekning benyttet seg av vold og trusler for å sikre egne interesser og for å vanskeliggjøre etterforskningen og iretteføringen av straffesaker. Mange fornærmede og vitner vegrer seg mot å forklare seg for politiet av redsel for represalier fra kriminelle, og konsekvensen kan være at alvorlige saker ikke blir kjent for politiet eller ikke lar seg bevise tilstrekkelig til at saken kan oversendes til retten.⁹⁵ Paragraf 242a ble vedtatt fordi situasjonen viste et behov for tiltak som i større grad beskytter informanter og kilders liv, helse eller frihet, verner om politiets metodebruk, sikrer muligheten for å oppklare andre alvorlige forbrytelser eller ivaretar samarbeid med andre lands myndigheter.⁹⁶

8.2 Kort om forholdet mellom §§ 242a, 242 og 264

Paragraf 242a er trolig mest praktisk på domsstadiet, da behovet for å begrense innsyn på etterforskningsstadiet i stor grad ivaretas av vilkårene for dette i § 242. Det er imidlertid bare § 242a som åpner for unntak for å beskytte politiets generelle metodebruk, gjenbruksverdien av polititjenestemenn som jobber med infiltrasjon og opplysninger om andre straffesaker. I så måte har bestemmelsen selvstendig betydning også på etterforskningsstadiet. I tillegg kommer at unntak etter § 242a er varig, mens unntak etter § 242 er tidsbegrenset til å gjelde kun på etterforskningsstadiet.

⁹⁵ Ot.prp. nr.24(2002-2003) side 7-9

⁹⁶ Ibid side 11

Regelen i § 264(2) gjelder når det tidligere er truffet kjennelse om unntak etter § 242a. Med mindre grunnen til at det er nektet innsyn er bortfalt, skal dokumenter med slike opplysninger ikke oversendes forsvareren. Etter 2. punktum har han krav på innsyn i andre opplysninger i dokumentet som ikke er unntatt fra innsyn. Regelen i 6. ledd slår fast at unntakene i § 242a kan anvendes direkte også på domsstadiet. Såfremt vilkårene er oppfylt, innebærer dette vesentlige unntak fra hovedregelen om full innsynsrett.

8.3 Begjæringen

Det følger av §242a(1) jf. § 272a, at statsadvokaten må sende begjæring til retten om å nekte dokumentinnsyn. I motsetning til etter § 242 er det retten som vurderer og avgjør innsynsspørsmålet i første omgang, hvilket medfører en kontroll av politi- og påtalemyndighet på siktedes vegne. Begjæringen avgjøres av en særskilt dommer, jf. § 272a(1). Dette sikrer at den dømmende rett ikke blir forutinntatt av opplysninger som forsvaret ikke kan benytte. Lovgiver la vekt på disse prosessuelle vilkårene som rettsikkerhetsgarantier da § 242a ble vedtatt⁹⁷.

Når retten behandler begjæring om å nekte innsyn etter § 242a, skal det ifølge § 100a(1) oppnevnes en offentlig advokat. Han har rett til innsyn i begjæringen og grunnlaget for denne, og i ”sakens dokumenter” med de unntak som følger av §§ 242 og 242a. Det følger av 2. ledd at hans oppgave er å vareta mistenktes interesser i forbindelse med behandlingen av begjæringen. Han har taushetsplikt om de opplysningene han får kjennskap til, og må ikke ha kontakt med mistenkte. En offentlig advokat har som hovedoppgave å sørge for kontradiksjon ved å stille kritiske spørsmål til påtalemyndigheten, samt å være en rettssikkerhetsgaranti for at lovens vilkår blir fulgt⁹⁸. Departementet påpeker imidlertid at det er

⁹⁷ Inst.O. nr. 73(2002-2003) side 8

⁹⁸ NOU 1997:15 side 103

retten som har hovedansvaret i så måte, og at den oppnevnte advokaten er et supplement og ”ikke den rettsikkerhetsgarantist som bærer hele ordningen”⁹⁹.

8.4 Hvem kan nektes innsyn?

Det er siktede og forsvareren som kan nektes innsyn etter § 242a, mens det etter § 242 er mistenkte og forsvareren. Hvem som er siktet fremgår av straffeprosessloven § 82. Se også avsnitt 5.1.1. om mistenkte. Spørsmålet er om begrepsforskjellen medfører at mistenkte har større innsynsrett enn siktede etter § 242a. Lovteksten kan trekke i denne retning. Forarbeidene problematiserer ikke spørsmålet. I juridisk teori hevdes det at en begjæring om tvangsmidler medfører stilling som siktet, da denne innebærer at forfølgelse er innledet ved retten, jf. § 82(1)¹⁰⁰. Dersom nektelse av dokumentinnsyn er et tvangsmiddel,¹⁰¹ vil en begjæring om dette automatisk gi mistenkte stilling som siktet. Uavhengig av dette tilsier hensynet til kontradiksjon og ”equality of arms” at siktede har større behov for dokumentinnsyn enn mistenkte. En motsatt slutning vil stride mot disse hensynene, og formodentlig ville en slik lovforståelse vært omtalt i forarbeidene. En isolert tolking av lovteksten må derfor vike for de øvrige faktorene, og konklusjonen er at begrepsforskjellen ikke har praktisk betydning.

Ifølge forarbeidene¹⁰² kan retten beslutte at bare forsvareren skal få innsyn i alle eller deler av opplysningene. Han har i så fall taushetsplikt overfor siktede og andre, jf. § 242a(4). Innsyn for forsvareren kan ved avveilingen av de kryssende hensyn gjøre det mindre betenkelig å nekte innsyn for siktede. Dersom forsvareren får innsyn mot taushetsplikt overfor klienten, følger det av § 100a(1) 3. punktum at det ikke er nødvendig å oppnevne offentlig advokat.

⁹⁹ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 52

¹⁰⁰ Hov II, side 201 med videre henvisninger

¹⁰¹ Andorsen er av den oppfatningen, jf. side 29-30

¹⁰² Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 73

8.5 Kumulative vilkår for unntak

8.5.1 Opplysninger som ikke er bevis

Det kan nektes innsyn i ”opplysninger som påtalemyndigheten ikke vil påberope som bevis i saken”, jf. straffeprosessloven § 242a(1). Etter ordlyden kan det nektes innsyn i opplysningene helt til det besluttes å påberope dem som bevis, enten dette gjelder ved hovedforhandling eller som grunnlag ved begjæring om tvangsmidler eller varetekstfengsling. Det må bety at politiet utover dette kan benytte opplysningene i utenrettslig etterforsking uten at de av den grunn omfattes av innsynsretten. Forarbeidene trekker i samme retning, da det understrekes at ”opplysninger” gjelder bevis som er påberopt og som planlegges påberopt. Det fremgår også at ”bevis” omfatter opplysninger av betydning for skyld- og straffespørsmålet, samt begrunnelse for varetekstfengsling eller andre tvangsmidler¹⁰³. Det er først når det er besluttet at opplysningene skal brukes at det er naturlig å karakterisere dem som ”planlagt påberopt”. Hensynet til kontradiksjon og ”equality of arms” gjør seg hovedsakelig først gjeldende ved rettslig behandling, og taler derfor ikke mot en slik forståelse.

Konklusjonen er derfor at innsyn kan nektes inntil det er besluttet å påberope opplysningene i rettsmøte. Som nevnt i punkt 5.4.1 står imidlertid inngangsupplysninger som begrunner begjæring om kommunikasjonskontroll, i en særstilling. Fremleggelse av slike opplysninger som ”bevis” i forbindelse med rettens behandling av begjæringen, bør derfor ikke avskjære bruk av § 242a for å nekte innsyn i opplysningene. Men dette er ikke åpenbart, og riksadvokaten har foreslått å presisere dette i lovteksten.

Unntaksregelen gjelder ”opplysninger” og ikke ”dokumenter”. Det må bety at de opplysningene i et dokument som ikke omfattes av unntaksvilkårene, må gjøres tilgjengelig på en

¹⁰³ Ibid, side 69-70

hensiktsmessig måte. Men dersom dette er vanskelig uten å røpe hemmelige opplysninger, kan innsyn trolig nektes i hele dokumentet¹⁰⁴.

8.5.2 Strengt nødvendig

Etter 1. ledd siste punktum, må unntak fra dokumentinnsyn være ”strengt nødvendig” og ikke medføre ”vesentlige betenkeligheter av hensyn til siktedes forsvar”. Ordlyden gir anvisning på en forholdsmessighetsvurdering hvor det skal mye til for å nekte dokumentinnsyn. Det fremgår av forarbeidene¹⁰⁵ at vilkåret skal forstås på samme måte som i straffeprosessloven §§ 130a, jf. 234a. Kravet om ”strengt nødvendig” må derfor bety at dokumentinnsyn ikke kan nektes dersom hensynet som begrunner nektelsen, kan ivaretas på annen måte. Det kreves ikke at det er umulig å oppnå beskyttelse på annen måte, men alternative tiltak som med rimelighet kan gjennomføres, vil trolig innebære at vilkåret ”strengt nødvendig” ikke er oppfylt.

8.5.3 Ikke vesentlige betenkeligheter

Vilkåret om ”vesentlige betenkeligheter” innebærer ifølge forarbeidene at innsyn ikke kan nektes hvis opplysningene avdekker forhold som kan føre til at den siktede blir frifunnet eller får nedsatt straff¹⁰⁶. Dette må bety at ikke enhver opplysning som kan ha betydning for forsvaret, medfører innsynsrett, men at de må ha en kvalifisert betydning for skyldspørsmålet eller straffeutmålingen. Forarbeidene trekker etter min vurdering i retning av at opplysninger kan unntas fra innsyn selv om de har en viss betydning for siktedes forsvar, så lenge denne betydningen ikke er vesentlig. Hvorvidt vilkåret er oppfylt, beror på en konkret helhetsvurdering hvor forholdsmessighetselementet innebærer at vesentlighetsvilkåret lettere er oppfylt, jo strengere straff siktede risikerer.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Ibid side 74.

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 72-73

¹⁰⁶ Inns.O. nr. 73(2002-2003) pkt. 6.1

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 72-73

Vilkåret ble drøftet i HR-2007-00393-U. Saken gjaldt kjæremål over lagmannsrettens kjennelse om å nekte dokumentinnsyn i Munch-saken. Påtalemyndigheten anførte § 242a(1)a) som grunnlag for å nekte innsyn. På bakgrunn av forarbeidene antok kjæremålsutvalget at uttrykket ”vesentlige betenkeligheter” innebærer at opplysninger av betydning for spørsmålet om siktede er skyldig eller ikke, *”lettere vil være av en slik karakter at de faller utenfor adgangen til å begrense innsynsretten”*. Kjæremålsutvalget fant det derimot klart at innsyn kan nektes selv om opplysningene er av betydning for straffutmålingen, men presiserte at *”(..) man ikke her kan gå for langt. Vil opplysningene kunne ha en ikke ubetydelig betydning for straffutmålingen (..) – vil innsyn ikke kunne nektes”*. Utvalget kom til at opplysningene i saken ikke var av betydning verken for skyldspørsmålet eller straffutmålingen. Nektelse medførte derfor ikke ”vesentlige betenkeligheter”.

Av de siterte premissene kan det likevel utledes at kjæremålsutvalget ikke avviser muligheten for å nekte innsyn i opplysninger som har en viss betydning for skyldspørsmålet, men det følger forutsetningsvis at det kun kan skje unntaksvis. Det er lettere å nekte innsyn i opplysninger som kun påvirker straffutmålingen. Opplysninger som står sentralt i forhold til skyldspørsmålet eller straffutmålingen, vil det imidlertid ikke kunne nektes innsyn i.

Også etter EMK kan det nektes innsyn i opplysninger selv om de har en viss betydning for siktedes forsvar: Saken Rowe and Davis mot Storbritannia¹⁰⁸ gjaldt tre menn som ble dømt til lange fengselsstraffer for bl.a. drap. Ved ankebehandlingen gav retten påtalemyndigheten medhold i å nekte innsyn i enkelte saksdokumenter, uten at forsvarerne deltok i behandlingen. Dette ble påberopt som brudd på kontradiksjonsprinsippet. Menneskerettsdomstolen tok utgangspunkt i EMK artikkel 6 nr. 1 og la til grunn at forsvarerne etter bestemmelsen har krav på innsyn i påtalemyndighetens saksopplysninger. Dette gjelder imidlertid ikke absolutt, da motstridende interesser kan gjelde, som hensynene til nasjonal sikkerhet, be-

¹⁰⁸ EMDs dom 16.12.92

skyttelse av vitner og beskyttelse av hemmelige etterforskningsmetoder.¹⁰⁹ Domstolen uttaler videre:

”In some cases it may be necessary to withhold certain evidence from the defence so as to preserve the fundamental rights of another individual or to safeguard an important public interest”.

Domstolen poengterte også at unntakene må være strengt nødvendige, og at de må balanseres ved betryggende, prosessuelle regler for fremgangsmåten. I denne saken var det brudd på kravet om rettferdig rettergang, da det i første instans var påtalemyndigheten og ikke retten som reelt sett vurderte opplysningenes verdi for forsvaret.

Doorson mot Nederland¹¹⁰ gjaldt en narkotikasak hvor EMD godtok bruk av anonyme vitner. To personer hadde utpekt klageren som narkotikahandler og fikk vitne anonymt av frykt for represalier. EMD fant at hensynet til vitnene måtte gå foran retten til et effektivt forsvar, selv om EMK artikkel 6 ikke direkte hjemler dette. Domstolen uttalte i avsnitt 70:

”However, their life, liberty or security of person may be at stake, as may interests coming generally within the ambit of article 8 of the convention. Such interests of witnesses and victims are in principle protected by other, substantive provisions of the Convention, which imply that contracting states should organise their criminal proceedings in such a way that those interests are not unjustifiably imperilled (..) principles of fair trial also require that in appropriate cases the interests of the defence are balanced against those of witnesses or victims called upon to testify”.

Domstolen sier her at straffeprosessen må ivareta konvensjonsrettighetene til ofre og vitner, og at disse må avveies mot tiltaltes rettigheter etter artikkel 6. Da domstolen aksepterte anonym vitneførsel, aksepterte den at hensynet til tredjepersoners sikkerhet kan vektes tyngre enn tiltaltes prosessuelle rettigheter etter EMK artikkel 6. Dette prinsippet må være

¹⁰⁹ Avsnitt 60-61

¹¹⁰ EMDs dom 26.3.96

overførbart også til den forholdsmessighetsvurdering som må foretas etter en vurdering av å nekte dokumentinnsyn etter § 242a.

Konklusjonen etter dette er at de tungtveiende hensynene som begrunner unntak etter § 242a, normalt vil medføre unntak fra innsynsretten dersom opplysningene er uten betydning for skyldspørsmålet eller straffeutmålingen. Dersom de har slik betydning, må det foretas en forholdsmessighetsvurdering. Denne kan resultere i at det nektes innsyn selv om opplysningene har en viss betydning for siktedes forsvar.

8.5.4 Alvorlighetsbegrensning

Det er en forutsetning for å nekte innsyn etter § 242(1) bokstav b-d at saken har en alvorlighetsgrad som nevnt i annet ledd. Begrunnelsen er ifølge departementet å unngå at reglene får generell anvendelse¹¹¹.

8.6 Alternative unntaksvilkår

8.6.1 Liv, helse, frihet

Etter § 242a(1)a), kan innsyn nektes dersom det kan være *”fare for en alvorlig forbrytelse mot noens liv, helse eller frihet.”* Begrepet ”noens” omfatter etter forarbeidene¹¹² enhver som har gitt opplysninger til politiet, eller en person som står vedkommende nær. Det betyr at tredjepersoner også kan vernes av bestemmelsen. Det fremgår også av forarbeidene at vilkåret sikter til en alvorlig voldsforbrytelse, seksualforbrytelse, frihetsberøvelse eller ildspåsettelse, men også andre alvorlige forbrytelser kan omfattes av bestemmelsen. Paragraf 242(1) skal videre forstås på samme måte som tilsvarende vilkår i straffeloven § 39. Vilkåret ”andre alvorlige forbrytelser” i straffeloven § 39 omfatter blant annet alvorlige

¹¹¹ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 47

¹¹² Ibid side 70

trusler, men de må gjelde en forbrytelse som nevnt i straffebudet.¹¹³ Det må normalt kreves at trusselen var alvorlig ment, slik at det objektivt sett er en fare for at den vil bli realisert, da det er det sentrale hensynet som begrunner å nekte innsyn.

Dersom det er fare for at de nevnte forbrytelsene kan skje, er vilkåret i bokstav a oppfylt. Men også andre forbrytelser kan trolig omfattes av vilkåret etter en konkret vurdering.

Neste spørsmål blir hvor mye som kreves for å konstatere at det foreligger ”fare”. Språklig trekker det i retning av et lavt sannsynlighetskrav, på samme måte som etter § 242(1), jf. drøftelsen i punkt 5.3.2.

Vilkåret ble drøftet i HR-2007-00393-U, som er nevnt ovenfor. Kjæremålsutvalget sluttet seg til følgende tolkingsuttalelse i tingrettens kjennelse:

”Det følger av forarbeidene at retten må foreta en totalvurdering av om innsyn kan føre til fare for en alvorlig forbrytelse mot noens liv, helse eller frihet. Jo mer alvorlig forbrytelse det er fare for, desto mindre krav må det stilles til sannsynligheten for at noen vil bli utsatt for forbrytelsen. (..) De tiltalte og miljøet de tilhører har ved flere anledninger vist at de har vilje til og mulighet for å begå alvorlige forbrytelser”.

Tingretten kom til at vilkåret for å nekte innsyn var oppfylt, hvilket kjæremålsutvalget gav medhold i. Fra det siterte kan det utledes at sannsynlighetskravet er forskjellig i ulike situasjoner. Det må foretas en konkret vurdering hvor momenter blant annet er forbrytelsens karakter og grovhet, og om de involverte og miljøet er kjent for å spre frykt ved å bruke vold, trusler og våpen. Slike omstendigheter er objektive holdepunkter som gir grunnlag for å vurdere faren for en alvorlig forbrytelse mot vedkommende. Dette er i tråd med forar-

¹¹³ Ot.prp. nr. 87(1993-1994) side 107

beidene, som presiserer at det ikke er tilstrekkelig med en rent subjektiv frykt fra vitnets side.¹¹⁴

Konklusjonen er at sannsynlighetskravet for ”fare” er omvendt proporsjonalt med grovheten av forbrytelsen som fryktes gjennomført. Desto mer sikre holdepunkter for at en alvorlig forbrytelse kan skje, desto lettere vil en anse vilkåret oppfylt.

Å verne om liv og helse er et tungtveiende hensyn. Det er derfor forsvarlig at det ikke stilles for strenge krav til sannsynlighet, selv om det går på bekostning av siktedes/tiltaltes prosessuelle rettigheter. I Doorson-saken ble det uttrykkelig lagt vekt på hensynet til å beskytte personer mot en alvorlig forbrytelse mot liv, helse eller frihet da domstolen satte tiltaltes rettigheter etter artikkel 6 til side. Forutsetningen er at inngrepet er forholdsmessig, jf. pkt. 8.5.2. Skaden ved å nekte siktede dokumentinnsyn kan reverseres. Det kan i verste fall ikke en skade som krenker liv eller helse. Hensynet til samfunnets rettsvern¹¹⁵ tilsier også at regelen må gi informanter og vitner et effektivt vern. I motsatt fall kan personer som sitter på sentral informasjon vegre seg for å samarbeide med politiet, med risiko for mindre effektiv kriminalitetsbekjempelse som resultat.

8.6.2 Skjult etterforsking i andre saker

Etter § 242a(1)b) kan dokumentinnsyn nektes hvis det er *”fare for at muligheten for en person til å delta skult i etterforskingen av andre saker som nevnt i andre ledd blir vesentlig vanskeliggjort”*. Ifølge forarbeidene¹¹⁶ skal bestemmelsen i første rekke beskytte gjenbruksverdien av polititjenestemenn som arbeider med infiltrasjon av kriminelle miljøer. Dette krever en spisskompetanse som få polititjenestemenn har, og det er derfor viktig å

¹¹⁴ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 70

¹¹⁵ Se punkt 1.4.1

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) side 71

sørge for at de kan benyttes i flere saker. Vilkåret beskytter denne spesielle etterforskningsmetoden.

Vilkåret ”vesentlig vanskeliggjort” vil ifølge forarbeidene være oppfylt dersom dokumentinnsyn medfører at det vil gå lang tid før tjenestemannen på nytt kan benyttes i skjult etterforskning. Vurderingen beror blant annet på hvor viktig det er for politiet å dra veksler på tjenestemannens erfaring, spisskompetanse og dyktighet. Forarbeidene sier ikke noe om hvor mye som skal til for at farekriteriet er oppfylt etter bokstav b, hvilket kan trekke i retning av at det må forstås på samme måte som etter bokstav a. Også Magnussen (side 98) er av en slik oppfatning, og hun påpeker at forarbeidene trolig ville gitt uttrykk for det dersom det var meningen at farekriteriet skal forstås forskjellig i de ulike bokstavene.

8.6.3 Forebygging og etterforskning blir vesentlig vanskeliggjort

Etter bokstav c kan dokumentinnsyn nektes dersom politiets mulighet til *”å forebygge eller etterforske forbrytelser som nevnt i annet ledd blir vesentlig vanskeliggjort, fordi informasjon om andre saker eller om politiets metodebruk blir kjent”*. Det følger av ordlyden at unntak kan gjøres av hensyn til pågående og fremtidige saker. I motsetning til bokstav b er vilkåret utformet som et generelt metodevern. Vilkåret ”vesentlig vanskeliggjort” innebærer ifølge forarbeidene¹¹⁷ at innsyn bare kan nektes hvis det er av stor betydning for politiets arbeid. I forhold til ”andre saker” nevnes som eksempel at innsyn kan skade etterforskning av andre personer i det samme organiserte, kriminelle miljøet, ved at informasjonen lekker ut til disse. I forhold til ”politiets metodebruk” nevnes som eksempel opplysninger som kan si noe om politiets fremgangsmåte for å forebygge eller etterforske bestemte straffbare forhold. Ved at dette blir kjent, kan kriminelle ta forholdsregler som reduserer muligheten til å bekjempe kriminalitet.

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 24(2002-2003) side 72

8.6.4 Samarbeid med andre lands myndigheter blir vesentlig vanskeliggjort

Da jeg har avgrenset mot unntak fra dokumentinnsyn av hensyn til rikets sikkerhet, går jeg ikke nærmere inn på dette vilkåret.

9 Lovendringsforslaget

Riksadvokaten fremmet i brev av 7. juli 2006 til Justisdepartementet forslag til endringer i straffeprosessloven om begrenset dokumentinnsyn. Justisdepartementet sendte 15. november 2006 ut høringsbrev med svarfrist 19. februar, og forslaget ligger nå til vurdering i departementet.

9.1 Hovedtrekk i forslagene

9.1.1 Unnta inngangsinformasjon

Riksadvokaten foreslår at straffeprosessloven § 242a endres slik at den slår fast at bestemmelsen også kan anvendes for å unnta fra dokumentinnsyn opplysninger påberopt som grunnlag for ekstraordinære politimetoder ("inngangsinformasjonen"). Lovteknisk foreslås det å endre ordlyden i § 242a(1) fra *"(..)ikke vil påberope som bevis i saken"* til *"(..)påberope som bevis under hovedforhandling"*.

Alternativt foreslås det å innta et nytt tredje ledd i § 242a: *"Retten kan på vilkår som nevnt i første og annet ledd også nekte innsyn i opplysninger som er fremlagt for retten som grunnlag for avgjørelse om bruk av tvangsmidler som det ikke skal gis umiddelbar underretning om"*.

9.1.2 Unnta nektelsessaken fra "sakens dokumenter"

Det foreslås videre å lovfeste at dokumenter fremlagt for retten ved begjæring om innsynsnekt etter § 242a, ikke inngår i "sakens dokumenter" i den sak begjæringen knytter seg til. Lovteknisk foreslås det å innta en slik bestemmelse i §§ 242 og 264 eller alternativt som nytt siste ledd i § 242a.

9.1.3 Endring av straffeprosessloven § 52

Det er foreslått to endringer i § 52. Jeg oppfatter dette som en nødvendig konsekvens av de to øvrige endringsforslagene, og går derfor ikke særskilt inn på disse.

9.2 Vurdering av lovforslaget

9.2.1 Følger av endringsforslagene

Gjeldende ordlyd i § 242a om at det kan nektes dokumentinnsyn i ”*opplysninger som påtalemyndigheten ikke vil påberope som bevis i saken*”, betyr at innsyn må gis i opplysninger som påberopes for å begrunne varetektsfengsling eller andre tvangsmidler¹¹⁸. Forslaget om å endre ordlyden til ”(*...*)*bevis under hovedforhandling*” innebærer derimot at det kan nektes innsyn i opplysninger om alminnelige tvangsmidler. På denne måten utvides bestemmelsens anvendelsesområde betydelig.

Den alternative ordlyden (nytt tredje ledd) omfatter derimot ikke alminnelige tvangsmidler, men klargjør at bestemmelsen kan brukes for å unnta ”inngangsupplysninger” som begrunner *skjulte* tvangsmidler. Forslaget medfører at inngangsupplysninger som tidligere falt utenfor innsynsretten gjennom koblingen til § 292(2)a, i stedet kan unntas i medhold av § 242a. Da bestemmelsen ble vedtatt, la lovgiver til grunn at koblingen til bevisavskjæringsregelen skulle bestå¹¹⁹. Alternativet synes derfor ikke å gå lenger enn den rettstilstand som lovgiver forutsatte da § 242a ble vedtatt. Det innebærer likevel en innstramming i siktedes rettigheter etter gjeldende rettstilstand.

Tross dette er det grunn til å spørre om alternativet gir påtalemyndigheten tilstrekkelig forutsigbarhet. I motsetning til når innsyn ble nektet som følge av koblingen til § 292(2)a, medfører forslaget at opplysningene inngår i ”sakens dokumenter”. Den skjønsmessige

¹¹⁸ Ot.prp nr. 24(2002-2003) side 69

¹¹⁹ Inst. O nr. 73 (2002-2003) side 5

forholdsmessighetsvurderingen kan medføre at retten etter en konkret vurdering likevel gir innsyn i opplysningene, herunder identiteten til informanter. Tilstrekkelig sikker forutsigbarhet vil en først oppnå dersom det klart fastslås at inngangsinformasjon ikke tilhører ”sakens dokumenter”.

Forslaget om å unnta nektelsessaken fra ”sakens dokumenter” innebærer nettopp en slik lovfesting. Det betyr at nektelsessakens dokumenter kategorisk unntas fra innsyn. Det er en endring i favør av påtalemyndigheten sammenlignet med gjeldende rettstilstand.

Etter dette er min oppfatning at de foreslåtte endringene vakter hensynet til effektiv kriminalitetsbekjempelse tyngre enn siktedes rettsikkerhetsinteresser. Det gir en forskyving av styrkeforholdet mellom partene i favør av påtalemyndigheten.

9.2.2 Vektspørsmålet

Effektiv kriminalitetsbekjempelse er et viktig hensyn i vurderingen av lovforslaget. Det har åpenbart tung vekt, både av hensyn til samfunnsvern, samfunnsøkonomi, allmennpreven- sjon og beskyttelse av enkeltindivider. Det er i den forbindelse nødvendig med tilstrekkelige virkemidler for å hindre bruk av vold og trusler, og virkemidler som sikrer en effektiv etterforskning og straffeforfølgning av forbrytelser¹²⁰. Å nekte innsyn i politiets metoder og taktikk er et effektivt virkemiddel i så måte.

På den andre siden er det ikke uproblematisk at endringsforslaget medfører en forskyving av styrkeforholdet. Selv om effektiv kriminalitetsbekjempelse er et legitimt formål og det bærende hensynet bak § 242a, understreket lovgiver i forarbeidene at hensynet må balanse- res mot siktedes rettsikkerhetsinteresser som følger av EMK og Menneskerettsdomstolens praksis.¹²¹ Det ble derfor lagt uttrykkelig vekt på at domstolene skulle ha en skjønnsmessig

¹²⁰ Innst.O. nr 73(2002-2003) side 3

¹²¹ Innstilling.O. nr 73(2002-2003) side 5

frihet i praktiseringen av § 242a. I tilknytning til vilkåret ”vesentlige betenkeligheter av hensyn til siktedes forsvar”, ble det i odelstingsinnstillingen uttalt ”(at) forslaget gir et godt grunnlag for en forholdsmessig totalvurdering, og (flertallet) finner ikke grunn til å foreta ytterligere presiseringer av hva som ligger i kriteriet i selve lovteksten¹²²” Dette viser at lovgiver fant det best å la domstolene vurdere konkret hvordan kryssende hensyn skal avveies i de enkelte tilfeller. Forslaget om å lovfeste at nektelsessakens dokumenter er unntatt fra innsyn, er problematisk fordi det fratar domstolene denne vurderingsfriheten. Derimot ivaretar forslaget om et nytt tredje ledd i § 242a denne balansen, da det vises til vilkårene i 1. og 2. ledd. Domstolen har da fortsatt fleksibilitet i det enkelte tilfelle til å vurdere konkret om det er hensynet til etterforskningen eller hensynet til mistenkte som veier tyngst. Ved å bruke godt skjønn i praktiseringen av vilkårene, kan begge hensyn ivaretas på en forsvarlig måte.

Problemet med å gi domstolene stor frihet i skjønnsutøvelsen, er imidlertid faren for en uensartet, vinglete og uoversiktlig rettstilstand som gir lav grad av forutberegnelighet. Et effektivt virkemiddel for å avverge en slik situasjon er å innta klare retningslinjer i lovteksten, og forslaget bidrar positivt i denne retning. Hvorvidt de ulike alternativene er utformet hensiktsmessig, beror på en vurdering av hvordan de ulike hensynene bør avveies.

Det er ikke gitt at det er i tråd med lovgivers syn å legge ytterligere vekt på hensynet til effektiv kriminalitetsbekjempelse. Da § 242a ble vedtatt, var det nemlig ikke en samlet lovgivervilje som stod bak bestemmelsen. Mindretallet i justiskomiteen karakteriserte § 242a som lite gjennomtenkt. De mente at den innebar prinsipielle endringer som gjorde det uakseptabelt å vedta dette uten grundigere saksbehandling, og lovforslaget ble foreslått sendt tilbake til departementet.¹²³ Også under debatten i Odelstinget kom det kritiske merknader til forslaget. Paragraf 242a ble vedtatt med 38 mot 30 stemmer, og mindretallet stemte for å sende lovforslaget tilbake til Regjeringen.¹²⁴

¹²² Ibid, side 8

¹²³ Inst.O. nr. 73 (2002-2003) side 4

¹²⁴ Møte Odelstinget 27.3.03 kl. 1930

Dette har etter min oppfatning rettskildemessig betydning i den forstand at det store mindretallet begrenser hvor tung vekt som kan legges på hensynet til effektiv kriminalitetsbekjempelse før styrkeforholdet mellom partene i for stor grad forskyves. Hertil kommer at flertallet la vekt på forsvarlig balanse i partsstillingen. Det vil trolig være problematisk dersom endringsforslaget i betydelig grad svekker siktedes prosessuelle rettigheter.

Jeg vil derfor i det følgende vurdere om det er sentrale hensyn som trekker i retning av at lovforslaget i for stor grad vektlegger effektiv kriminalitetsbekjempelse på bekostning av siktedes rettigheter. Til slutt vil jeg konkludere.

9.2.3 Kontrollhensynet

Justiskomiteens mindretall ønsket regler som bidrar til kontroll med politiets metoder.¹²⁵

Dette er et viktig hensyn, og problemstillingen er om lovforslaget ivaretar dette.

Konsekvensen av lovendringsforslaget er at flere opplysninger enn i dag kan unntas fra innsyn. Straffeprosessloven har imidlertid innebygde kontrollmekanismer som kan kompensere denne ubalansen. For det første fører overordnet påtalemyndighet intern kontroll med politiet, og påser at metodebruken ligger innenfor lovlige rammer. For det andre fører domstolene selvstendig kontroll når de behandler ulike begjæringer. Dersom retten mener at materialet inneholder informasjon av betydning for forsvaret, følger det av forholdsmessighetsvurderingen etter § 242a at innsyn må gis også etter riksadvokatens forslag. For det tredje bidrar den offentlige oppnevnte advokaten etter straffeprosessloven § 100a til kontradiktorisk behandling gjennom et topartsforhold overfor retten. For det fjerde fører et eget kontrollutvalg nøye tilsyn med at reglene om kommunikasjonskontroll blir fulgt.¹²⁶

¹²⁵ Inst.O. nr. 73 (2002-2003) side 4

¹²⁶ For-1995-03-31 nr. 281, kap. 2

Man kan imidlertid spørre om advokat- og domskontrollen reelt sett fungerer i tråd med lovens intensjon.¹²⁷ Den offentlige oppnevnte advokaten har etter § 100a(2) rett til innsyn i ”*begjæringen og grunnlaget for den*” som ifølge Høyesteretts kjæremålsutvalg betyr de rapporter som politiet legger frem som begrunnelse¹²⁸. Det er i praksis oftest en samlerapport for å begrunne ”skjellig grunn til mistanke”. Det problematiske er at opplysningene som ikke er tatt med i rapporten, kan trekke i en annen retning. Retten kan riktignok be om å få alle dokumenter, mens advokaten etter anmodning bare har krav på innsyn i sakens dokumenter med de begrensninger som følger av §§ 242 og 242a. Det er da begrenset hvor mye informasjon § 100a-advokaten kan gis, og det er i realiteten bare dommeren som kan kontrollere samlerapporten opp mot grunnlagsopplysningene i ubearbeidet form. Advokat John Christian Elden har imidlertid erfaring for at enkelte dommere ikke tar kontrollfunksjonen så nøye som vedkommende bør gjøre¹²⁹. I tillegg kommer at begjæringene i praksis ofte avgjøres uten rettsmøte¹³⁰. Det følger av § 216a at begjæringen avgjøres ved kjennelse, og den skal etter § 52 jf. § 43 avsies i rettsmøte. Ved rettsmøter skal siktede og forsvareren normalt være til stede for å uttale seg, jf. § 244. Gode grunner taler etter mitt syn for å sette oppnevnt advokat i samme stilling. Men hvis praksis innebærer at begjæringen avgjøres i rettsmøte uten at advokaten er til stede og taler siktetes sak, kan det spørres om dette er i strid med lovens kontradiktoriske system, og om det reelt sett er tilstrekkelig kontroll.

Reell kontroll er en forutsetning for at inngrep i privatlivets fred er i samsvar med EMK artikkel 8 nr. 2, jf. avgjørelsen i *Campbell mot Storbritannia*, hvor Menneskerettsdomstolen i tilknytning til vilkåret ”nødvendig i et demokratisk samfunn” forutsetter at domstolenes avgjørelser skal treffes på et opplysningsgrunnlag av fakta og informasjon som tilfredsstiller en objektiv observatør¹³¹. En samlerapport om hva politiet selv tror og mener er derfor etter min vurdering ikke tilstrekkelig for å kontrollere eventuelle uregelmessigheter fra po-

¹²⁷ Elden (2005)

¹²⁸ Rt.2005.203

¹²⁹ Elden (2005)

¹³⁰ Høringsuttalelse fra Forsvarergruppen av 1977

¹³¹ EMDs dom av 25.3.92, paragraph 48

litiets side. Det kan ikke utelukkes at det i det øvrige materialet er opplysninger om ”kreative” metoder som medfører inngrep i den enkeltes privatliv i strid med regelverket. Dette kan være av betydning for forsvaret, da ulovlige metoder kan føre til bevisavskjæring hvis føring medfører en ny rettskrenkelse¹³².

På bakgrunn av at det er grunnlag for å stille spørsmål ved hvor reelt advokat- og domstolskontrollen fungerer, er det derfor en sentral innvending mot lovforslaget at det reduserer forsvarernes mulighet til selv å kontrollere om inngangsopplysningene gir informasjon om ulovlig metodebruk, eller om materialet på annen måte er av betydning for skyld- eller straffespørsmålet. Dette er et hensyn av vekt, jf. flertallets uttalelse i Rt 2005.1137 avsnitt 70:

”Kravet til rettssikker behandling kjem inn med stor tyngde. Ein tiltalt må, gjennom sin forsvarar, bli gitt eit likeverdig høve som påtalemakta til å gjere seg kjent med bevismaterialet (..) forsvararen kan ha betre føresetnader til å finne fram til materiale som talar til den tiltala sin fordel”.

Et eksempel på betydningen av dette er Rt 2005.321. Tiltalte var dømt i lagmannsretten til fengselsstraff i fem år for bl.a. overtredelse av straffeloven § 162. Påtalemyndigheten hadde holdt tilbake kommunikasjonskontrollmateriale fordi det ikke hadde betydning for saken. Da forsvarer senere fikk tilgang til materialet, fant han opplysninger som ikke ga grunnlag for å knytte tiltalte til de straffbare handlingene. Lagmannsretten var ikke kjent med dette, og Høyesterett opphevet dommen. Dette viser at redusert kontroll som følge av begrenset innsynsrett kan øke risikoen for uriktige domfellelser, hvilket må tillegges betydelig vekt. Jeg mener etter dette at hensynet til effektiv kontroll taler mot lovendringsforslaget.

¹³² Rt. 1999.1269

9.2.4 Personvern hensynet

Kontrollhensynet har imidlertid også en side til personvernet. Informasjonsinnhenting gjennom skjulte tvangsmidler innebærer en betydelig integritetskrenkelse hvor også personlige forhold uten relevans til skyld- eller straffespørsmålet kartlegges. Tredjepersoner uten forbindelse til saken rammes tungt gjennom overvåking av noe de tror er en fortrolig situasjon. I et samfunnsperspektiv er det derfor viktig med gode kontrollmekanismer av hensyn til å begrense mengden av det totale overvåkingsnivået i samfunnet. Dette trekker i retning av vidtrekkende innsynsregler. I et individperspektiv taler derimot risikoen for spredning av følsomme personopplysninger for å begrense kretsen av personer som gis innsyn. Selv om integritetskrenkelsen hovedsakelig skjer ved politiets informasjonsinnhenting, forsterker spredning krenkelsen. Personvern hensynet kan således trekke i begge retninger. Det er imidlertid individperspektivet som er fremtredende i konkrete saker om dokumentinnsyn, og det bør derfor legges til grunn i vurderingen av lovforslaget. Generelt finner jeg at sentrale rettsikkerhetsinteresser for tiltalte bør veie tyngre enn personvern for tredjepersoner. Lovendringsforslaget hindrer da heller ikke at forsvarere og tiltalte som hovedregel har full innsynsrett i materialet som er resultatet av overvåkingen. Forslaget innebærer likevel en styrking av personvern hensynet, da det må antas at flere sensitive opplysninger om tredjepersoner enn i dag, vil unntas fra innsyn. Etter min vurdering bidrar endringsforslaget positivt til noe bedre personvern, men tilsynelatende uten å svekke tiltaltes prosessuelle rettigheter betydningsfullt.

9.2.5 Forholdet til rettferdig rettergang

Det er i den forbindelse nødvendig å vurdere om lovforslaget vektet hensynet til effektiv kriminalitetsbekjempelse for sterkt på bekostning av retten til rettferdig rettergang.

EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav b og d tilsier at lik tilgang til opplysninger er nødvendig for å kunne forberede forsvaret og å ivareta retten til kontradiksjon. I *Foucher mot Frankrike*¹³³ uttrykte EMD følgende om “equality of arms”:

¹³³ EMDs dom 18.3.97, paragraph 34

”Each party must be afforded a reasonable opportunity to present his case in conditions that do not place him at a disadvantage vis-a-vis his opponent”.

Tiltalte skal videre ha tilgang til alle relevante dokumenter i saken, inkludert det som er sensitivt, jf. *Jespers mot Belgia*¹³⁴, hvor kommisjonen uttalte:

”If the ”special folder” contains relevant items which would enable the accused to exonerate himself or have his sentence reduced, failure to make those items available ... would constitute ... a violation of the right to a fair trial”.

I tilknytning til lovforslagene presiserer riksadvokaten at opplysninger av betydning for skyld- eller straffespørsmålet ikke skal unntas fra innsynsretten, og forslaget om nytt 3. ledd i § 242a for å unnta inngangsinformasjon, sikrer ved koblingen til 1. og 2. ledd at tiltalte får slik tilgang til sensitive opplysninger dersom de er relevante for dommens innhold. Som fremhevet i Rt 2005.1137 er likevel poenget at tiltalte og hans forsvarer selv bør få vurdere hvilke opplysninger som kan ha relevans som bevis. Dette er et sentralt hensyn, jf. førstvoterendes uttalelse i Rt 2006.95 om at unntak fra hovedregelen om dokumentinnsyn krever en sterk begrunnelse¹³⁵.

På den annen side aksepterer Menneskerettsdomstolen at hensynet til kriminalitetsbekjempelse begrunner begrensninger i dokumentinnsyn selv om opplysningene kan ha en viss betydning for skyldspørsmålet eller straffespørsmålet, dersom den prosessuelle fremgangsmåten er betryggende¹³⁶. Til tross for at det kan stilles spørsmål ved hvor effektivt advokat- og domstolskontrollen fungerer, bidrar saksbehandlingsreglene med særskilt dommer og oppnevnt advokat til prosessuell trygghet for at betydningen av opplysningene vurderes objektivt i forhold til siktede. Hertil kommer regelen i §§ 272a(2) jf. 262(4) som sikrer at den dømmende rett får oversendt tilbakeholdte opplysninger dersom saken utvikler seg slik at de kan bli til gunst for siktede ved avgjørelsen av skyld- eller straffespørsmålet.

¹³⁴ DR27 (1982) side 61, paragraph 59

¹³⁵ Avsnitt 23

¹³⁶ Redegjort 8.5.3

Når det gjelder forslaget som medfører at nektelsessakens dokumenter kategorisk unntas fra innsyn, er det likevel problematisk at forsvarer og siktede ikke på noe tidspunkt i saken har innsynsrett i grunnlaget for begjæringen, slik at eventuelle feil kan påpekes. Selv om innsyn ikke gis under saksbehandlingen, kan senere innsynsrett kompensere for den begrensede muligheten § 100a-advokaten har til å ivareta reell kontradiksjon. Dagens løsning, jf. Rt. 2006.95, innebærer at spørsmål om innsyn i begjæringer etter § 242a løses etter bestemmelsen selv, slik at innsyn kan nektes om dokumentene ikke inneholder opplysninger av betydning for skyld- eller straffespørsmålet, og motsatt. Denne løsningen synes å ivareta hensynet til kontradiksjon og "equality of arms" på en bedre måte enn lovforslaget.

Som fremholdt av mindretallet i Rt. 2006.95, svekkes imidlertid vekten av denne innvendingen ved at nektelsessakens dokumenter hovedsakelig inneholder opplysninger for å underbygge at vilkårene for å nekte innsyn er oppfylt. Formålet er således å vurdere temaer som ligger utenfor rammen av straffesaken og ikke å opplyse saken. Siden det er et vilkår for å nekte dokumentinnsyn at påtalemyndigheten ikke vil påberope de aktuelle opplysningene som bevis, er ikke innsyn påkrevd for at siktede skal kunne forsvare seg mot tiltalen. Etter en samlet vurdering mener jeg at lovforslaget ikke svekker siktedes rett til en rettferdig rettergang. Jeg legger da avgjørende vekt på at siktedes prosessuelle rettigheter er ivaretatt på en betryggende måte i samsvar med Menneskerettsdomstolens praksis.

9.3 Konklusjon

Det taler mot forslaget at det svekker innsynsretten og kontrollmuligheten. På den annen side reduseres vekten av dette ved at forslaget ikke strider mot retten til rettferdig rettergang. Retten til innsyn i opplysninger som berører skyld- og straffespørsmålet avskjæres ikke, og partsjevnbyrdighet, offentlighet og kontradiksjon blir således ivaretatt på de områder som er av betydning for å finne ankegrunnlag. Disse sentrale hensyn har derfor ikke avgjørende vekt, hvilket åpner for å vekte hensynet til effektiv kriminalitetsbekjempelse

tyngre enn gjeldende høyesterettspraksis. Bedret personvern av sensitive personopplysninger trekker i samme retning. Konklusjonen er at lovendringsforslaget ikke forskyver partsbalansen i en slik grad at siktedes prosessuelle rettigheter blir betydelig svekket.

10 Avslutning

På bakgrunn av HR-2007-00227-U må koblingen mellom innsynsreglene og bevisavskjæringsregelen i § 292(2) bokstav a anses som endelig forlatt. Det betyr at alle dokumenter som er utferdiget i forbindelse med straffesaken, i utgangspunktet er omfattet av ”sakens dokumenter”, selv om påtalemyndigheten mener at dokumentene er uten betydning for dommens innhold. Opplysninger innhentet utenfor arbeidet med straffesaken, faller utenfor dokumentbegrepet. Men dersom disse har betydning for skyld- eller straffespørsmålet, må de likevel anses å inngå i ”sakens dokumenter”¹³⁷.

Konsekvensen av dette er at dokumentinnsyn bare kan nektes dersom unntaksvilkårene i §§ 242, 264 eller 242a er oppfylt. I et rettssikkerhetsperspektiv er denne rettstilstanden mer tillitvekkende enn en ordning hvor det i realiteten er påtalemyndigheten som på bakgrunn av egne vurderinger avgjør om opplysningene inngår i saksdokumentene. Direkte bruk av unntaksvilkårene krever begrunnelse av domstolen for å nekte innsyn, unntatt etter § 242 hvis forsvareren deler påtalemyndighetens syn. Det er praktikabelt at alle opplysninger i utgangspunktet er omfattet av innsyn, og at unntak må forankres direkte i loven. Det er også best i samsvar med utgangspunktet etter § 242 om at fullt innsyn er hovedregelen.

Forutsetningen må imidlertid være at unntaksvilkårene er tilstrekkelig klare og presise til å ivareta behovet for skjerming av sensitive opplysninger. I dag begrenser manglende forutsigbarhet effektiv kriminalitetsbekjempelse. De foreslåtte lovendringene ivaretar dette hensynet. En slik prioritering vil unektelig medføre at balansen forskyves noe i favør av påta-

¹³⁷ Rt 2004.1642, avsnitt 11

lemyndigheten. For å balansere dette er det viktig at både retten og den offentlige oppnevnte advokaten får tilgang til de aktuelle opplysningene i "råform" i tillegg til politiets vurdering. Det sikrer kontradiksjon og en objektiv vurdering av om opplysningene har betydning for forsvaret.

11 Registre

11.1 Litteraturliste

Aall, Jørgen. *Rettergang og menneskerettigheter*. Bergen 1995

Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess. Bind I*. Oslo 2000.

Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess. Bind II*. Oslo 2000.

Bjerke, Hans Kristian. *Straffeprosessloven. Kommentarutgave. Bind I*. 3. utgave. Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserud. Oslo 2001

Bjerke, Hans Kristian. *Straffeprosessloven. Kommentarutgave. Bind II*. 3. utgave. Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserud. Oslo 2001

Frihagen, Arvid. *Offentlighetsloven. Offentlighet, taushetsplikt og partsinnsyn*. 3. utgave. Bergen, 1994.

Hov, Jo. *Rettergang I. Sivil- og straffeprosess*. Oslo, 1999.

Hov, Jo. *Rettergang II. Sivil- og straffeprosess*. Oslo, 1999.

Høstmælingen, Njål. *Internasjonale menneskerettigheter*. Oslo 2003.

Jebens, Sverre Erik. *Menneskerettigheter i straffeprosessen*. Oslo 2004.

Langbach, Tor. *Forsvareren*. Oslo 1996.

Magnussen, Lola. *Retten til dokumentinnsyn*. Oslo 2006.

Myhrer, Tor-Geir. *Personvern og samfunnsforsvar*. Oslo 2001.

Møse, Erik. *Menneskerettigheter*. 1. utgave. Oslo 2002.

11.2 Artikler

Andersen, Kjell. *Mistenktes rett til dokumentinnsyn på etterforskningsstadiet*. I: Lov og rett 2000

Tilgang online: <http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wiftsok?button=%A0+S%D8K+%A0&emne1=Mistenktes+rett+til+dokumentinnsyn&emne2=&emne3=&emne4=&forf=&titt=&utgi=&publisert=&dewe=&isbn=&issn=&trunker=on>

(sitert 21.04.07)

Apenes, Georg: *Rettsstaten under press*, I: Tidsskrift for strafferett 2006 nr. 4, side 294 flg.

Bing, Jon. *Offentlighetslovens dokumentbegrep*. I: Lov og rett 2004 nr. 10.

Tilgang online: <http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wiftsok?button=%A0+S%D8K+%A0&emne1=offentlighetslovens+dokumentbegrep&emne2=&emne3=&emne4=&forf=&titt=&utgi=&publisert=&dewe=&isbn=&issn=&trunker=on>

(sitert 21.4.07)

Elden, John Christian: *Om personvern, avlytting og politistat*. I: Tidsskrift for strafferett 2005 nr 2/ 2005.

Myhrer, Tor-Geir: *Etterforskningsbegrepet*. I: Tidsskrift for strafferett 2001

Tilgang online: <http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wiftsok?button=%A0+S%D8K+%A0&emne1=etterforskningsbegrepet&emne2=&emne3=&emne4=&forf=&titt=&utgi=&publisert=&dewe=&isbn=&issn=&trunker=on>

Ryssdal, Anders: *Rettsstaten under press*, Nytt Norsk tidsskrift 2005 nr. 1, side 48 flg.

11.3 Dokumenter og uttalelser

Riksadvokatens brev av 7. juli 2006 til Justisdepartementet: *Påtalemyndighetens mulighet til å beskytte sensitiv informasjon – forslag om umiddelbare lovredninger og utredning*

Tilgang online: <http://www.riksadvokaten.no/bin/main.cgi?kilde=Nyheter/Ra06-140.xml>

Høringsbrev av 15.11.06 fra Justisdepartementet, *Høring – Forslag til endringer i straffeprosessloven mv. (begrenset dokumentinnsyn og skjermet identitet)*

Tilgang online:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2006/Horing-Forslag-til-endringer-i-straffepr/1.html?id=437052>

(sitert 21.4.07)

Advokatforeningens brev av 27. februar 2007 til justisdepartementet, høringsuttalelse: *Forslag til endringer i straffeprosessloven mv. (begrenset dokumentinnsyn og skjermet identitet.)*

Tilgang online: <http://www.jus.no/?id=62302>

Forsvarergruppen av 1977 sitt brev av 7. mars 2007 til justisdepartementet, høringsuttalelse: *Forslag til endringer i straffeprosessloven mv. (begrenset dokumentinnsyn og skjermet identitet.)* Mottatt kopi fra Justisdepartementet etter forespørsel.

11.4 Høyesterettsavgjørelser – Norsk Retstidende

Rt 1991.1142

Rt 1993 1077

Rt 1993.1121

Rt 1994.636

Rt 1995.1054

Rt 1996.834

Rt 1996.1313

Rt 1997.1523

Rt 1998.489

Rt 1999.1269

Rt 2000.1297

Rt 2002.1046

Rt 2002.2049

Rt 2003.877

Rt 2003.1125

Rt 2004.854

Rt 2004 1080

Rt 2004.1308

Rt 2004.1642

Rt 2004.2023

Rt 2005.207

Rt 2005.209

Rt 2005.321

Rt 2005.432

Rt 2005.1137

Rt 2006.157

HR-2007-00227-U

HR-2007-00393-U

11.5 Avgjørelser fra menneskerettsdomstolen (EMD)

Brandstetter mot Østerrike. Dom 28. august 1991. EMD

Campbell mot Storbritannia. Dom 25. mars 1992. EMD

Doorson mot Nederland. Dom 26. mars 1996. EMD

Foucher mot Frankrike. Dom 18. mars 1997. EMD

Rowe and Dawis mot Storbritannia. Dom 16. februar 2000. EMD

Garcia Alva mot Tyskland. Dom 13. februar 2001. EMD

11.6 Avgjørelser fra menneskerettighetskommisjonen

Jespers mot Belgia. Decisions and Reports (DR) 27 (1982), side 61

11.7 Forarbeider

NOU 1997:15	Etterforskningsmetoder for bekjempelse av organisert Kriminalitet
NOU 2006:10	Fornærmede i straffeprosessen. Nytt perspektiv og nye rettigheter
Ot.prp. nr. 35(1978-1979)	Om lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffesakloven)
Ot.prop. nr. 87(1993-1994)	Om lov om endringer i straffeloven mv. (strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner)
Ot.prp. nr. 64(1998-1999)	Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (etterforskningsmetoder mv.).
Ot.prp. nr. 40(1999-2000)	Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (tiltak for å beskytte aktørene i straffesaker mot represalier og trusler)
Ot.prp nr. 66(2001-2002)	Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandlilng, varetektsfengsling i isolasjon, mv).
Ot.prp. nr. 24(2002-2003)	Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (begrensninger i adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel)

- Innst.O. nr. 37(1980-1981) Innstilling frå justiskomiteen om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)
- Innst.O. nr. 73(2002-2003) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (begrensninger i adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel).
- Innst.O. nr. 113(2004-2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven (romavlytting og bruk av tvangsmidler for å forhindre alvorlig kriminalitet)
- Protokoll, møte Odelstinget 27.03.03 kl. 1930

11.8 Lover

Lov av 22. mai 1902 nr. 10, Alminnelig borgerlige Straffelov (Straffeloven)

§ 39

§ 132a

§ 162

Lov av 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven)

§ 122

§ 128

Lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

§ 2

§ 13

Lov av 19. juni 1970 nr. 69 om om offentlighet i forvaltningen (offentlighetsloven)

§ 3

§ 5a

Lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

§ 43

§ 52

§ 53

§ 82

§ 94

§ 96

§ 98

§ 99

§ 100

§ 100a

§ 130a

§ 171

§ 175

§ 184

§ 197

§ 205

§ 208

§ 216a

§ 216e

§ 216i

§ 224

§ 226

§ 234a

§ 237

§ 242

§ 242a

§ 244

§ 249
§ 264
§ 267
§ 272a
§ 303
§ 292
§ 294
§ 343

Lov av 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven)

§ 24

Lov av 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett
(menneskerettsloven)

§ 2

§ 3

Lov av 3. desember 1999 nr. 82

(Bevisforbud opphevet for opplysninger fra kommunikasjonskontroll)

Lov av 9. mai 2003 nr. 30

(Vedtagelse av straffeprosessloven § 242a)

11.9 Forskrifter

Forskrift av 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen)

§ 15-1

§ 16-2

§ 16-3

§ 25-5

11.10 Internasjonale Konvensjoner

Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon (EMK) av 4. november 1990

Artikkel 5

Artikkel 6

Artikkel 8

11.11 Instrukser / Rundskriv

RA-1993-3. Riksadvokatens rundskriv av 22. desember 1999. Etterforsking

For-1995-03-31 nr. 281